

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра маркетингу обліку, оподаткування та публічного управління

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної (випускної) роботи
за спеціальністю 071 – «Облік і оподаткування»

на тему: «Облік малоцінних та швидкозношуваних
предметів та особливості їх оподаткування»

Виконала: студентка IV курсу, групи ОП-21 Габер А.Ю./
ПІБ

Керівник: д-р екон. наук, професор Брадул О.М.
ПІБ

Нормоконтролер: канд. екон. наук., доцент Шепелюк В.А.
ПІБ

Завідувачка кафедри: канд. екон. наук., доцент Адамовська В.С. / В.С. Адамовська /

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу обліку, оподаткування та публічного управління
Перший (бакалаврський) рівень
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри ООПУА
к.е.н., доцент Адамовська В.С.

« 20 » 02 2025 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну (випускню) роботу студентки

ГАБЕР Анни Юріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Облік малоцінних та швидкозношуваних предметів та особливості їх оподаткування»

керівник роботи д-р екон. наук, професор Брадул Олександр Михайлович

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом по КНУ від «20» лютого 2025 року № 130 с

2. Строк подання студентом роботи 19.06.25

3. Вихідні дані до роботи фінансова звітність, накази, а також нормативно-правова база, що регламентує порядок обліку та оподаткування, підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті тощо

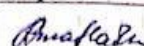
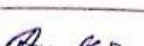
4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні аспекти облікового забезпечення управління малоцінними та швидкозношуваними предметами на підприємстві

2. Методичні основи обліку і оподаткування МШП на ПАТ АМКР

5. Перелік графічного матеріалу 18 рисунків та 32 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	д-р екон. наук, професор Брадул О.М		
Розділ 2	д-р екон. наук, професор Брадул О.М		

7. Календарний план:

№ з/п	Етапи роботи	Термін виконання	Примітки
1.	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	20.02.2025	Виконано
2.	Збір матеріалів до кваліфікаційної (випускної) роботи	24.02 - 08.03.2025	Виконано
3.	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (випускної) роботи	10.03 - 15.03.2025	Виконано
4.	Підготовка I розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	17.03. 2025 16.04.2025	Виконано
5.	Підготовка II розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	17.04 - 21.05.2025	Виконано
6.	Підготовка вступної частини	22.05.2025	Виконано
7.	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи студентом	23.05.- 04.06.2025	Виконано
8.	Отримання відгуку керівника	16.06.2025	Виконано
9.	Попередній захист роботи	05.06.2025	Виконано
10.	Захист роботи	26.06.2025	Виконано

Дата видачі завдання «20» лютого 2025 р.

Студент

(підпис)

ГАБЕР А. Ю.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

БРАДУЛ О.М

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	5
ВСТУП	6
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ МАЛОЦІННИМИ ТА ШВИДКОЗНОШУВАНИМИ ПРЕДМЕТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	8
1.1. Критичний аналіз підходів до визначення МШП: основні поняття, класифікація, та їх оцінка в обліку	8
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування малоцінних та швидкозношуваних предметів на вітчизняних підприємствах	21
2 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ МШП НА ПАТ АМКР	29
2.1 Аналіз діяльності та облікової політики ПАТ АМКР	29
2.2. Аналіз фінансового стану підприємства	41
2.3.Особливості ведення бухгалтерського обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів на ПАТ АрселорМіталл Кривий Ріг	56
2.4 Проблемні аспекти обліку, оподаткування, контролю МШП та можливі шляхи їх вирішення	66
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	80

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (випускную) роботу на тему:

«Облік малоцінних та швидкозношуваних предметів та особливості їх
оподаткування»

Випускна робота: 80 сторінки, 32 таблиць, 18 рисунків, 50 джерел, 10 додатків.

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних і практичних аспектів обліку та оподаткування МШП, а також у розробці пропозицій щодо вдосконалення облікової політики підприємства щодо активів.

Предметом дослідження – облік та оподаткування операцій з малоцінними та швидкозношуваними предметами.

Об'єктом дослідження є процес організації бухгалтерського обліку на ПАТ АМКР.

У процесі виконання роботи застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, метод аналізу та синтезу – для систематизації теоретичних положень щодо МШП; індукції та дедукції – для формування узагальнень та висновків; порівняльний метод – при зіставленні положень нормативних актів та практики їх застосування; графічний метод – для візуалізації облікових процесів; метод узагальнення – для формулювання пропозицій щодо удосконалення обліку.

Розроблено практичні пропозиції щодо удосконалення обліку МШП на підприємстві: уніфікація вартісних і строкових критеріїв визнання активів; вдосконалення внутрішньої облікової політики; впровадження автоматизованих процедур обліку за допомогою SAP ERP; підвищення контролю за рухом і використанням МШП; періодичне оновлення інструктивних матеріалів для бухгалтерської служби.

Ключові слова: документ, запаси, забезпечення, інвентаризація, контроль, малоцінні та швидкозношувані предмети, облік, підприємство.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

1. бух/облік – бухгалтерський облік;
2. грн. – гривні;
3. див. – дивіться;
4. дод. – додаток;
5. Д-т – дебет;
6. КМУ – Кабінет Міністрів України;
7. Коеф-т – коефіцієнт;
8. К-т – кредит;
9. МСБО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.
10. МФУ – Міністерство фінансів України;
11. МШП – малоцінні та швидкозношувані предмети;
12. НП(С)БО – Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку;
13. ПАТ АМКР – Публічне Акціонерне Товариство АрселорМіттал Кривий Ріг
14. ПКУ – Податковий Кодекс України;
15. п. – пункт;
16. п.п. – підпункт;
17. р. – рік;
18. рах. – рахунок;
19. рис. – рисунок;
20. ст. – стаття;
21. тис. – тисяча.
22. ф.1 – форма.

ВСТУП

Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств не лише ефективного управління матеріальними ресурсами, але й належного бухгалтерського відображення операцій з ними. Однією з категорій активів, які використовуються у виробничому процесі, проте мають короткий строк служби або незначну вартість, є малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП). Незважаючи на свою назву, ці активи відіграють важливу роль у забезпеченні функціонування підприємств різних галузей, особливо у сфері виробництва, обслуговування та логістики.

Проблематика обліку та оподаткування МШП залишається актуальною у контексті постійних змін у нормативно-правовому полі України. Реформи в системі бух/обліку, гармонізація національних стандартів з міжнародними, а також численні зміни в податковому законодавстві обумовлюють необхідність постійного оновлення підходів до ведення обліку МШП.

У науковій економічній літературі розглянуто різні аспекти обліку МШП. Значну увагу приділено питанням визнання, оцінки, списання, аналітичного обліку, а також податкових наслідків. Зокрема, дослідженнями у цій сфері займалися такі вчені як Ф.Ф. Бутинець, М.Г. Чумаченко, С.Ф. Голова, О.М. Богданович, В.І. Єфіменко. Проте низка проблем залишається відкритою, зокрема щодо документального оформлення, класифікації МШП, їх обліку в умовах автоматизованих систем та впливу на податкову звітність.

Актуальність теми зумовлена тим, що облік МШП потребує чіткого регламентування для забезпечення достовірності фінансової звітності, зниження ризиків податкових правопорушень та ефективного управління ресурсами. Крім того, правильне відображення операцій з МШП в обліку має прямий вплив на податкові зобов'язання підприємства.

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних і практичних аспектів обліку та оподаткування МШП, а також у розробці пропозицій щодо вдосконалення облікової політики підприємства щодо активів.

Завдання дослідження:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення МШП;

- проаналізувати нормативно-правову базу щодо обліку та оподаткування МШП;
- дослідити організацію бухгалтерського обліку МШП на базовому підприємстві;
- виявити проблемні аспекти обліку і оподаткування МШП;
- сформулювати рекомендації щодо удосконалення облікових процедур і податкового супроводу.

Об'єктом дослідження є процес організації бухгалтерського обліку на ПАТ АМКР.

Предметом дослідження – облік та оподаткування операцій з малоцінними та швидкозношуваними предметами.

На сучасному етапі господарювання МШП становлять значну частку в облікових даних підприємств, оскільки вони використовуються у процесі основної діяльності, але не відображаються як основні засоби. Від правильності організації їх обліку залежать точність фінансової звітності, оптимізація витрат, обґрунтованість податкових розрахунків та ефективність внутрішнього контролю.

У процесі виконання роботи застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, метод аналізу та синтезу – для систематизації теоретичних положень щодо МШП; індукції та дедукції – для формування узагальнень та висновків; порівняльний метод – при зіставленні положень нормативних актів та практики їх застосування; графічний метод – для візуалізації облікових процесів; метод узагальнення – для формулювання пропозицій щодо удосконалення обліку. Також застосовано метод аналітичного дослідження облікової політики підприємства на основі первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку.

У роботі використано комплекс інформаційних джерел: законодавчі та нормативні акти (НП(С)БО, ПКУ, МСБО, МСФЗ), наукові публікації провідних вітчизняних економістів, методичні рекомендації та практичні матеріали базового підприємства, що дало змогу провести дослідження як на теоретичному, так і на прикладному рівні.

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ МАЛОЦІННИМИ ТА ШВИДКОЗНОШУВАНИМИ ПРЕДМЕТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Критичний аналіз підходів до визначення МШП: основні поняття, класифікація, та їх оцінка в обліку

У сучасній обліковій практиці категорія малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП) є важливою складовою обігових активів, що забезпечують технологічну і господарську діяльність підприємства. МШП — це категорія активів, яка хоч і має низьку вартість, проте її вплив на виробничий процес є критично значущим. У практиці обліку саме активи — спецодяг, інструменти, господарський інвентар — часто використовуються щоденно й у великій кількості, тому вони потребують оперативного обліку, точного контролю та своєчасного списання. Попри це, у науковій та практичній літературі відсутнє єдине трактування цього поняття, а нормативна база часом не забезпечує повної однозначності.

У національних стандартах бухгалтерського обліку (зокрема, П(С)БО 9 «Запаси») поняття «малоцінні та швидкозношувані предмети» не виділяється як окрема категорія активів. До 2015 року МШП згадувалися в Інструкції №291 [12], де зазначалося, що — предмети зі строком використання до 1 року або вартістю нижче встановленого граничного ліміту. Згодом, у процесі гармонізації із МСФЗ, поняття МШП втратило статус окремого об'єкта обліку і було включено до складу запасів.

Однак ПКУ у пп. 14.1.138 не містить прямого визначення МШП, але допускає поділ основних засобів за вартісним критерієм (поточна межа — 20 тис. грн з 2021 року).

Як зазначають Штех А.А. і Харченко Н.В., МШП є засобами праці, що мають невисоку вартість, короткий строк служби, і належать до категорії запасів, хоча за своєю функціональною сутністю часто виконують роль

необоротних активів [45]. Їх фундаментальна відмінність від класичних запасів (таких як сировина, паливо, допоміжні матеріали) полягає в тому, що:

- МШП багаторазово використовуються у процесі виробництва;
- вони не змінюють своєї фізичної форми до моменту вибуття або повного зносу;
- облік їх витрат має бути не прямим списанням на собівартість продукції, а через контрольоване списання в експлуатації.

Тому розширяє думку науковців можемо додати, що МШП не є елементом запасів, він більш гібридний ресурс між запасами й основними засобами.

Для їх визначення потрібно враховувати повторювану експлуатацію, необоротний характер та вплив на ефективність виробничих операцій.

МШП — це матеріальні активи, що мають невелику вартість, короткий строк використання, зберігають свою фізичну форму протягом експлуатації та використовуються багаторазово у виробничому чи адміністративному процесі. Як бачимо МШП не відповідають критеріям визнання основних засобів:

- за строком служби;
- вартісною ознакою;
- використовуються багаторазово в господарській діяльності;
- зберігають речову форму до повного зносу.

На підприємствах МШП підтягаються обліку як елемент запасів згідно з обліковою політикою підприємства. Тому потрібно надати аналітичну оцінку значення малоцінних та швидкозношуваних предметів у господарській діяльності підприємства.

По перше розглянемо функціональною важливість МШП для підприємств в різних галузях.

МШП виконують ключову роль у забезпеченні операційної безперервності та ефективного функціонування всіх видів господарської діяльності. Незалежно від галузевої приналежності підприємства, ці активи є засобами праці повсякденного використання, які, незважаючи на свою відносну

«дешевизну», є критичними для поточних виробничих процесів.

На рис. 1.1. наведена функціональна важливість МШП для підприємств в галузях економіки

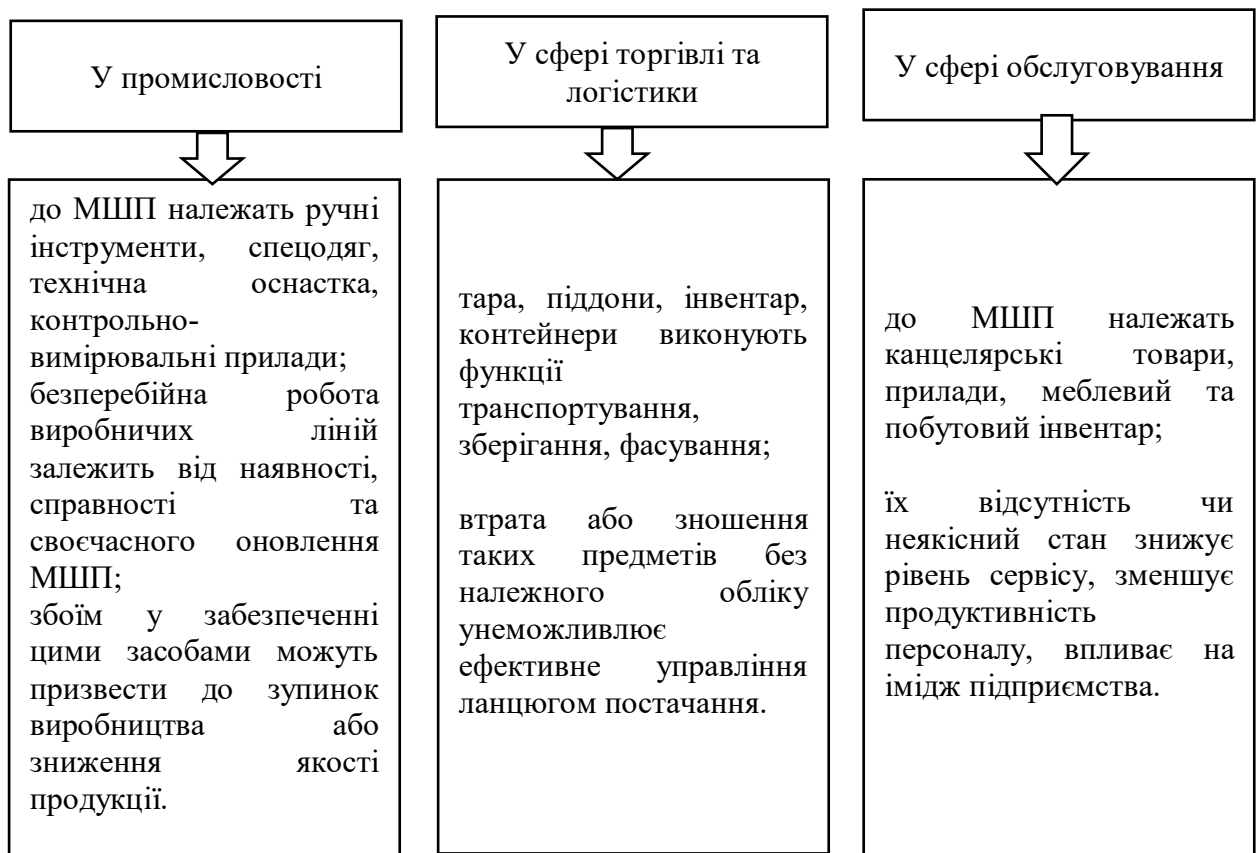

Рисунок 1.1. — Функціональна важливість МШП

Економічна значимість МШП велика незважаючи на незначну вартість. Сукупності їх залишків та оборотів можуть досягати значного обсягу матеріальних і грошових ресурсів — сотень тисяч, а іноді й мільйонів гривень у великих виробничих та торговельних компаніях.

Для великих підприємств МШП безпосередньо впливає на показники:

- структури активів;
- витрат виробництва;
- рівня запасів;
- обіговості матеріальних ресурсів.

Недооцінка значення цієї групи активів у бух/обліку призводить до помилкового формування витрат, завищення прибутку, втрат інвентарю, а також до викривлення фінансової звітності. У зв'язку з цим, економічна оцінка та точне аналітичне відображення МШП стає важливим завданням для фінансових служб

підприємств.

Через масовість, мобільність і «невидимість» об'єктів МШП, вони становить підвищений ризик для зловживань на підприємствах : необґрунтовані списання; несанкціоноване використання або крадіжки. Тому відсутність або невідосконаленість системного контролю за МШП часто є джерелом матеріальних збитків і внутрішніх конфліктів між підрозділами.

В таблиці 1.1. наведено вплив малоцінних та швидкозношуваних предметів на фінансові показники підприємства.

Таблиця 1.1.— Вплив МШП на фінансові показники підприємства

№	Фінансовий показник	Механізм впливу МШП	Наслідки при неефективному обліку	Рекомендовані дії
1	2	3	4	5
1	Собівартість продукції	Списання МШП включається до витрат на виробництво	Перекручення рівня витрат, заниження або завищення собівартості	Встановити порядок обліку зносу/списання МШП у політиці підприємства
2	Чистий прибуток (збиток)	Невірне визнання витрат на МШП може призвести до помилок у фінансовому результаті	Завищення прибутку або збитку; порушення податкового обліку	Контроль правильності періоду визнання витрат на МШП
3	Запаси (рядок балансу)	МШП обліковуються як частина запасів до моменту списання	Невірне відображення залишків у балансі; втрати через нестачі або крадіжки	Періодична інвентаризація; окрема аналітика по МШП
4	Оборотні активи	Великий обсяг МШП впливає на структуру обігових активів	Спотворення структури активів, ризик неефективного використання ресурсів	Рационалізація запасів; аналіз обіговості МШП
5	Фінансова звітність у цілому	Некоректний облік МШП → похибки у розділах "Запаси", "Витрати", "Активи"	Недостовірна фінансова звітність; ризики аудиторських зауважень	Ведення окремого субрахунку/аналітичної картотеки МШП
6	Податкові зобов'язання (ПДВ, прибуток)	МШП впливають на податкові витрати, вартість основних засобів, податковий кредит	Можливі донарахування та штрафи; втрати у вигляді податкових ризиків	Синхронізація податкового та бухгалтерського обліку МШП

1	2	3	4	5
7	Матеріальна відповідальність працівників	Контроль за збереженням МШП забезпечує ефективність управління майном підприємства	Втрати, зловживання, проблеми інвентаризації при	Встановлення матеріально відповідальних осіб; QR-коди, реєстри, підписи при видачі

На основі проведеного аналізу видно, що МШП, незважаючи на свою відносно низьку одиничну вартість, мають багатогранний вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства. Їхня роль не обмежується технічним забезпеченням процесів — вони істотно впливають на облік витрат, оцінку активів, податкові зобов'язання та достовірність фінансової звітності. Зокрема МШП прямо впливають на формування собівартості продукції, і, відповідно, на фінансовий результат підприємства. Неправильне списання або несвоєчасне визнання витрат може викривлювати економічну картину діяльності. Недостатній облік та контроль за МШП призводить до ризиків втрати майна, перекручення балансових даних, порушень у відображенні оборотних активів та можливих претензій з боку ДПС. Відсутність чіткої системи контролю та аналітики по МШП ускладнює управління матеріальними ресурсами підприємства, знижує ефективність інвентаризації та послаблює внутрішній контроль.

Тому формальне ставлення до МШП у внутрішній обліковій політиці призводить до викривлення ключових фінансових показників, зокрема, таких як чистий прибуток, структура активів, податкові витрати.

Проведений аналітичне дослідження демонструє, що ефективне управління МШП потребує комплексного підходу, який включає:

- регламентування процедур обліку і списання,
- автоматизацію контролю за обігом,
- впровадження аналітичного обліку на рівні субрахунків,
- підвищення відповідальності працівників за збереження активів.

Отже, МШП не повинні розглядатися як другорядна облікова категорія —

вони потребують не менше уваги, ніж основні засоби та запаси, особливо в умовах масштабної операційної діяльності.

Проведемо дослідження дефініції поняття «малоцінні та швидкозношувані предмети» в українській науковій літературі, виділимо основні напрямки думок вчених, а також сформулюємо власне визначення МШП.

Поняття МШП посідає особливе місце в обліковій системі підприємства, оскільки поєднує ознаки як запасів, так і засобів праці, що мають обмежений строк використання. Відсутність єдиного підходу до трактування цього поняття в нормативно-правових документах і наукових джерелах обумовлює необхідність системного аналізу дефініцій, запропонованих різними дослідниками (табл.1.2)

Таблиця 1.2.— Дослідження дефініції поняття МШП у працях українських науковців

Автор(и)	Визначення МШП	Ключові ознаки
Скоробогатова Н.Є. [38]	Предмети, які використовуються протягом не більше одного року або операційного циклу.	Термін служби; приклади (спецінвентар, спецодяг)
Чебанова Н.В. та ін. [42]	Засоби з терміном експлуатації менше року або операційного циклу.	Часовий критерій
Павлова Г.Є., Чернецька О.В. [35]	Предмети, що використовуються протягом не більше року; наведено приклади МШП.	Спеціалізованість, функціональна роль
Білоусько В.С., Беленкова М.І. [1]	Ресурси з коротким строком служби, не підлягають капіталізації через незначну вартість.	Недоцільність капіталізації; приклади (інструменти, упаковка тощо)
Ф.Ф. Бутинець [2]	Засоби праці, що не відповідають критеріям основних засобів, але мають короткий строк використання.	Управлінська важливість, практична орієнтація
Штех А.А., Харченко Н.В. [45]	Засоби праці, які багаторазово використовуються і зберігають речову форму до моменту вибуття.	Повторне використання, речова форма, засоби праці
НП(С)БО 9, Методичні рекомендації [21, 27]	Ресурси, що використовуються протягом не більше одного року або одного операційного циклу.	Термін служби, класифікація як запаси, самостійне встановлення межі підприємством
ПКУ та НП(С)БО 7 [26, 32]	Вартісний критерій для визначення основного засобу (20 000 грн); все нижче — не ОЗ.	Протиставлення МШП і ОЗ; податкові обмеження

У науковій економічній літературі існує декілька підходів до визначення МШП, які зосереджуються на часових, вартісних та функціональних характеристиках. Так, Скоробогатова Н.Є. визначає МШП як предмети, які застосовуються протягом не більше одного року або стандартного операційного циклу, включаючи прилади, спецобладнання та спецінвентар [38]. Чебанова Н.В. з колективом авторів підкреслює часовий аспект, зазначаючи, що МШП — це засоби, строк експлуатації яких становить менше року або одного операційного циклу [42]. Павлова Г.Є. і Чернецька О.В. доповнюють це визначення переліком прикладів (знаряддя лову, спеціалізовані прилади, постільні пристрої), акцентуючи на специфіці застосування в окремих галузях [35]. Білоусько В.С. і Беленкова М.І. пропонують функціональний підхід, де МШП — це ресурси, що не підлягають капіталізації через короткий період використання, і які об'єктивно вважаються швидкозношуваними незалежно від ціни [1]. Штех А.А. і Харченко Н.В. вказують на унікальну ознаку МШП — багаторазове використання без втрати речової форми, що відрізняє їх від типових запасів, які споживаються одноразово [45].

Основні напрямки підходів до трактування дефініції МШП між можна згрупувати у кілька домінантних підходів. Так більшість авторів (Скоробогатова, Чебанова, Павлова) акцентують на часовому критерії - використання МШП не більше одного року або операційного циклу.

Вартісно-податковий підхід гуртуються на ПКУ та НП(С)БО 7. Так законодавчі документи пропонують вартісний підхід (до 20 000 грн), який має значення для визначення, чи є актив основним засобом чи МШП.

Науковці Бутинець, Білоусько, Штех та Харченко підкреслюють функціональну роль МШП: як засобів праці, що багаторазово використовуються, зберігають натурально -речову форму, і тому потребують функціонально-експлуатаційного підходу до обліку.

З урахуванням вивчених підходів, МШП слід трактувати як специфічну категорію матеріальних активів, яка об'єднує характеристики запасів і засобів праці, але не відповідає критеріям визнання основних засобів за НПСБО 7 та МСБО 16.

Наведемо авторське визначення МШП.

Малоцінні та швидкозношувані предмети — це матеріальні активи, які не відповідають критеріям капіталізації згідно з НПСБР 7 та МСБО 16 через обмежений строк служби або низьку вартість, використовуються багаторазово в процесі господарської діяльності, зберігають речову форму протягом експлуатації та обліковуються як частина запасів згідно з обліковою політикою підприємства.

Правильне визнання та оцінювання малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП) є основою для достовірного відображення матеріальних активів у бухгалтерському обліку. Особливої актуальності це питання набуває у зв'язку з відсутністю єдиної дефініції поняття МШП у чинних нормативних актах, що зумовлює потребу в уніфікованому підході до класифікації та оцінки таких об'єктів.

У бухгалтерському обліку МШП, як правило, класифікуються у складі запасів відповідно до НПСБО 9 «Запаси». Згідно з п.6 цього стандарту, запаси визнаються активами, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід, пов'язаних з їх використанням, і їх вартість може бути достовірно визначена[27].

У Методичних рекомендаціях щодо бухгалтерського обліку запасів [21] зазначено, що: «Малоцінні та швидкозношувані предмети – це ресурси, які використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він перевищує один рік».

З іншого боку, якщо об'єкти відповідають критеріям необоротних активів за тривалістю використання (більше року), але не досягають встановленого вартісного порогу капіталізації згідно з ПКУ, вони можуть бути віднесені до складу МНМА. Такі активи обліковуються згідно з вимогами НП(С)БО 7 «Основні засоби» [26], але за окремим спрощеним методом амортизації.

У практиці бухгалтерського обліку промислових підприємств, особливої уваги потребує розмежування малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП) і малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА). Відповідність кожного об'єкта конкретній обліковій категорії має істотне значення для точності

фінансової звітності, контролю за використанням майна, формування податкових зобов'язань та раціонального управління активами.

Для промислових підприємств характерні велика кількість об'єктів з коротким строком служби та невисокою вартістю та масове використання спецодягу, оснастки, ручного інструменту, господарського інвентарю. Крім того застосування облікової політики згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ).

Тому матеріальні об'єкти з невисокою вартістю, що можуть використовуватися протягом періоду понад один рік згідно з принципами облікової політики підприємства, повинні класифікуватися як малоцінні необоротні матеріальні активи. К таким активам наприклад, можна віднести окремі види технічного чи господарського інвентарю, пристосування, обладнання. Відповідно до НПСБО 7 «Основні засоби», такі активи відносяться до складу необоротних активів, і їх вартість підлягає амортизації відповідно до встановлених норм [26]. При цьому, слід зазначити, що на МНМА не поширюється дія НП(С)БО 9 «Запаси», оскільки вони не є частиною обігових активів, а мають довгостроковий характер використання [25].

З метою уніфікації облікових підходів на підприємствах доцільно запровадити алгоритмічну модель класифікації матеріальних об'єктів, що передбачає послідовну перевірку таких критеріїв, як:

- вартість об'єкта (у межах або вище порогу капіталізації);
- строк корисного використання (до/понад одного року);
- характер експлуатації (одноразове чи багаторазове використання);
- фізичне споживання в процесі експлуатації.

Згідно з методологією, прийнятою на підприємстві, розмежування МШП та МНМА здійснюється на основі таких критеріїв:

Таблиця 1.3. —Критерії розмежування МШП і МНМА

Критерій	МШП	МНМА
1	2	3
Строк корисного використання	До 12 місяців або одного операційного циклу	Більше 12 місяців
Вартість одиниці об'єкта	До 20 000 грн (встановлено внутрішнім нормативом)	Також до 20 000 грн, але використовується > 1 року

1	2	3
Призначення	Тимчасове або допоміжне (спецодяг, інвентар)	Постійне, систематичне (верстати, технічні пристрої, спецзасоби)
Характер використання	Багаторазове застосування без втрати речової форми	Тривале функціонування з поступовим зносом
Категорія обліку	Запаси (рахунок 22, 22.1, 22.2 тощо), списання на витрати	Необоротні активи, рахунок 10.11 – облік із нарахуванням амортизації
Характер використання	Багаторазове застосування без втрати речової форми	Тривале функціонування з поступовим зносом
Категорія обліку	Запаси (рахунок 22, 22.1, 22.2 тощо), списання на витрати	Необоротні активи, рахунок 10.11 – облік із нарахуванням амортизації

З урахуванням проаналізованих нормативних документів, а також практичних потреб підприємств, доцільно застосовувати алгоритмічний підхід до класифікації малоцінних предметів, що дозволяє встановити чітку межу між категоріями:

- малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП) — елементи запасів (НПСБО 9 «Запаси»;
- малоцінні необоротні матеріальні активи (МНМА) — окрема категорія необоротних активів, що підлягають амортизації (НПСБО 7 «Основні засоби»).

Критерії розмежування МШП і МНМА у контексті МСФЗ розглядаємо в наступних напрямках. Відповідно до МСБО 16 «Основні засоби», актив визнається основним засобом, якщо строк його використання перевищує один рік, а вартість перевищує поріг, встановлений обліковою політикою. МНМА класифікуються як окрема група необоротних активів із правом застосування спрощених методів амортизації. По друге МШП обліковуються як запаси згідно з МСБО 2 «Запаси» та визнаються витратами в момент передачі в експлуатацію.

Виходячи з дефініції поняття та економічної сутності і значимості МШП та МНМА побудуємо алгоритм віднесення активів до однієї із зазначених категорій, рис.1.2.

Рисунок 1. 2. —Алгоритм віднесення малоцінних активів до МПП або МНМА

Запропоновані критерії визнання та оцінювання МПП дозволяють забезпечити єдність облікових підходів, відповідність вимогам національних та міжнародних стандартів, а також оптимізувати управлінські процеси на підприємстві. Інтеграція алгоритму класифікації у внутрішні нормативні документи сприятиме підвищенню контролю, ефективності, достовірності звітності й зменшенню податкових ризиків.

Підприємства незалежно від організаційної форми, масштабів та галузевій приналежності в процесі здійснення діяльності використовують багато різних найменувань МПП. Для раціонального використання МПП підприємства їх розподіляють на класифікаційні групи, відповідно до Положенням 166.

Дане положення визначає, що облік МШП підприємства ведуть за місцями зберігання і використання, а також в розрізі осіб, що відповідають за їхню збереження, у розрізі певних груп (рис.1.3)

Рисунок 1.3. — Класифікаційні групи МШП у відповідності з Положенням

166

Питання класифікації малоцінних та швидкозношуваних предметів залишається відкритим у науковій дискусії, оскільки не врегульоване чітко на рівні чинної нормативної бази. Низка українських учених запропонували власні варіанти класифікації МШП, орієнтуючись на різні ознаки — функціональне призначення, тривалість використання, галузеву специфіку та характер обороту. Так наприклад Ф.Ф. Бутинець поділяє МШП на дві основні групи: одноразового використання (тара, канцелярські засоби); багаторазового використання (інструменти, спецодяг, інвентар) [2].

О.М. Богданович і С.Ф. Голова класифікують МШП за функціональним призначенням: виробничі; господарські; адміністративні; допоміжні засоби [4].

Штех А.А. та Харченко Н.В. виділяють групу МШП, які зберігають речову форму до моменту списання, тобто такі, що не споживаються у виробництві, а

використовуються багаторазово. Такий підхід пропонує відмежовувати МШП від класичних запасів [45].

Скоробогатова Н.Є. наголошує на строковому та галузевому критеріях, пропонуючи класифікувати МШП за сферою застосування (медицина, аграрний сектор, промисловість), строком служби, фізичними властивостями [38].

Зважаючи на масовість об'єктів, високий обсяг обігу МШП, доцільно застосовувати структуровану класифікацію МШП для цілей аналітичного, управлінського та бухгалтерського обліку для промислових підприємств.

Таблиця 1.4. —Класифікація МШП для промислових підприємств

Група МШП	Критерій	Приклади	Облікові особливості
1. Виробничо-технологічні	Використовуються у виробничому циклі	ручні інструменти, змінна оснастка, зварювальні маски	Можуть обліковуватись з умовним зносом (50/50)
2. Спецодяг і спецзасоби	Індивідуальний захист персоналу	костюми, каски, спецвзуття	Груповий облік, строк служби – 6–12 міс.
3. Господарський інвентар	Забезпечення побуту, логістики	відра, мітли, лопати, тари, піддони	Одноразове списання або за нормами зносу
4. Інвентар офісного призначення	Адміністративне використання	канцелярія, ліхтарики, дрібна техніка	Списуються при видачі в експлуатацію
5. Обладнання тимчасового використання	Тимчасові технічні засоби	прилади для монтажу, мірні інструменти	Облік через картки видачі, повернення в ремонт

Запропонована класифікація МШП для промислових підприємств дає змогу встановити різні строки та методи списання для окремих груп та дозволяє точно відносити витрати за призначенням: виробничі, адміністративні, інші операційні.

На основі критичного аналізу теоретичних джерел, нормативно-правових актів та поглядів провідних українських науковців встановлено, що питання визначення та класифікації (МШП) залишається недостатньо регламентованим у чинній обліковій системі України. Відсутність чіткої дефініції МШП у НП(С)БО та розбіжності між МСФЗ призводять до варіативності трактувань, практичних помилок і ускладнень у відображенні таких активів у звітності. Науковці пропонують різноманітні класифікації МШП за функціями, строками та

фізичними характеристиками. Однак для промислового підприємства, яке функціонує за міжнародними стандартами, найбільш доцільною є функціонально-структурна класифікація, що дозволяє інтегрувати облік МШП у систему внутрішнього контролю, облікової політики та автоматизованих облікових систем (ERP). Запропонована модель може стати основою для формування внутрішнього положення про облік МШП.

Крім того, у межах дослідження сформульовано алгоритм класифікації малоцінних предметів з урахуванням строку служби, вартості, характеру використання та призначення. Такий підхід дозволяє однозначно розмежовувати МШП та малоцінні необоротні матеріальні активи (МНМА), що особливо важливо для формування облікової політики та достовірності фінансової звітності.

1.2 Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування малоцінних та швидкозношуваних предметів на вітчизняних підприємствах

В умовах трансформації системи бухгалтерського обліку в Україні, гармонізації з міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), питання обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП) постає особливо гостро. Визначення, класифікація та методи обліку МШП суттєво впливають на якість фінансової звітності, формування витрат, податкові зобов'язання та організацію внутрішнього контролю.

НП(С)БО, що використовуються більшістю підприємств в Україні, пропонують чіткі вартісні та строкові критерії, тоді як МСФЗ надають підприємствам ширший простір для судження й облікової політики. Така невідповідність створює виклики для підприємств, які звітують за двома системами одночасно або переходять на міжнародні стандарти.

У вітчизняній науковій думці МШП традиційно розглядаються як матеріальні активи, які не відповідають критеріям визнання основних засобів. Як

вказує Ф.Ф. Бутинець, МШП — це засоби праці, що мають обмежений строк служби або незначну вартість, однак використовуються багаторазово та зберігають речову форму впродовж експлуатації [2].

Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси», МШП визнаються елементом запасів, що списуються у витрати в момент передачі в експлуатацію. Водночас облік подібних об'єктів у МСФЗ базується на інших принципах, зокрема суттєвості та очікуваної економічної вигоди від використання активу.

Облік МШП безпосередньо впливає на податкові зобов'язання підприємства, особливо у частині податку на прибуток та податку на додану вартість (ПДВ). Через масовість, обіг та незначну одиничну вартість, МШП можуть стати джерелом фіскальних ризиків, якщо не забезпечено чіткого документального оформлення та коректного обліку витрат.

У відповідності до ст. 134–140 ПКУ, платники податку на прибуток ведуть облік згідно з бухгалтерським обліком, з урахуванням податкових різниць, передбачених розділом III ПКУ. МШП, як правило, не є об'єктами амортизації, оскільки:

- не відповідають критеріям основних засобів (ст. 14.1.138 ПКУ);
- мають строк служби до 1 року або вартість до 20 000 грн (з 2021 року);
- отже, амортизація не нараховується, а витрати визнаються одразу при списанні у використання.

Таким чином податкова різниця не виникають при списанні МШП в межах бух/облікових витрат.

Що стосується оподаткування МШП податком на додану вартість, відповідно до ПКУ, якщо МШП використовуються у господарській діяльності то ПДВ входить до складу податкового кредиту. В момент введення в експлуатацію МШП нових податкових зобов'язань з ПДВ не виникає. У разі безоплатної передачі, продажу або втрати — необхідне коригування податкового кредиту, це передбачено ст. 198.5 ПКУ.

Отже, порушення порядку обліку та оподаткування МШП веде до заниження або завищення ПДВ — одна з найпоширеніших причин перевірок

податковими органами.

У таблиці 1.5. наведені ризики та податкові наслідки при неправильному ведені обліку МШП.

Таблиця 1.5. — Ризики та податкові наслідки при неправильному обліку МШП

Потенційна помилка	Податковий наслідок	Рекомендації
Віднесення МШП до основних засобів	Безпідставне нарахування амортизації витрат коригування	Дотримуватись критеріїв ПКУ
Відсутність документального оформлення списання	Невизнання витрат донарахування податку на прибуток	Ведення актів, карток, інвентаризації
Передача МШП без ПДВ-нарахування	Податкові донарахування, штрафи	Контроль за використанням в господарській діяльності
Неврахування витрат/нестач	Визнання необґрунтованих витрат	Акти на списання, встановлення відповідальних осіб

Як, бачимо з табл.1.5. податкові особливості обліку МШП в Україні тісно переплетені з бухгалтерськими підходами, передбаченими НП(С)БО. Основна вимога — дотримання критеріїв строку і вартості, чітке документальне оформлення списань та гарантія цільового використання в господарській діяльності. Неправильна класифікація, порушення при оформленні чи обліку таких предметів часто призводять до податкових ризиків, штрафів, донарахувань, що підкреслює важливість методологічної чіткості.

Малоцінні та швидкозношувані предмети, як об'єкти короткострокового використання, не підлягають амортизації в податковому обліку. Проте саме ця обставина породжує значну кількість практичних проблем — від визначення об'єкта витрат до ризику неприйняття таких витрат податковими органами. Через високу кількість операцій з МШП, складність контролю за обігом та недосконалість нормативної бази, підприємства часто стикаються з порушеннями податкового законодавства, які мають фінансові наслідки у вигляді штрафів.

Оподаткування МШП в Україні характеризується високим рівнем регуляторної невизначеності, що посилюється відсутністю прямої дефініції в

ПКУ та неврегульованістю практики їх класифікації. Це зумовлює ризики для підприємств — як у частині визнання витрат, так і щодо податкового кредиту з ПДВ. Ключові проблеми в оподаткуванні МШП з якими постійно стикаються підприємства України наведені у табл.1.6.

Таблиця 1.6. — Ключові проблеми в оподаткуванні МШП

Проблема	Причини виникнення	Потенційні наслідки
Невизначеність терміну "МШП" у ПКУ	Відсутність прямої дефініції у законодавстві	Труднощі з класифікацією, помилки в обліку
Податкові органи не визнають витрати на МШП без належних документів	Списання без актів, карток обліку, відсутність первинних документів	Витрати не враховуються, податкові коригування
Списання МШП при передачі — різна інтерпретація щодо ПДВ	Неясність у моменті виникнення податкового кредиту чи зобов'язання	Ризик донарахування ПДВ
Недостатній контроль за використанням і збереженням МШП	Масовість, мобільність, "невидимість" активів	Крадіжки, нестачі, неконтрольовані витрати
Суперечності між обліковою політикою та реальними строками експлуатації	Формальне віднесення до МШП, але фактичне використання > 1 року	Можливість перекваліфікації у МНМА або основні засоби
Ризики щодо податкової амортизації МНМА	Списання в бухгалтерському обліку — амортизація, в податковому — ні	Податкові різниці, складнощі при звітності

Проведений аналіз проблем, пов'язаних з оподаткуванням МШП у табл.1.6, дозволяє стверджувати, що чинна система податкового регулювання в цій сфері характеризується відсутністю уніфікованого підходу до ідентифікації та трактування МШП як об'єкта податкового обліку. Основною складністю є розрив між бухгалтерським підходом, заснованим на стандартах обліку, та податковими вимогами, які не містять чіткого визначення поняття МШП, а отже — залишають значний простір для інтерпретацій під час перевірок з боку контролюючих органів.

Ключовими ризиками є неправильне визнання витрат, порушення правил формування податкового кредиту з ПДВ, а також відсутність належного документального оформлення руху МШП. Масовість і «невидимість» цих активів ускладнює контроль за їх використанням, що зумовлює підвищений рівень податкових спорів і донарахуванню. Додаткову складність становить розмежування між МШП та МНМА, що ускладнює узгодженість між

податковим і бухгалтерським обліком, особливо у частині амортизації.

Таким чином, для мінімізації податкових ризиків підприємствам доцільно:

- розробляти деталізовану внутрішню облікову політику щодо МШП;
- забезпечити системне документування всіх операцій з такими активами;
- проводити періодичну інвентаризацію та аудит внутрішнього контролю;
- враховувати можливість узгодження бухгалтерських і податкових оцінок через інструменти облікової політики, що базуються на принципі обачності.

Тільки інтеграція податкових вимог з принципами бухгалтерського обліку дозволить підприємствам не лише уникнути штрафних санкцій, але й забезпечити прозорість і ефективність управління активами з невеликою вартістю, але високим операційним значенням.

Отже, ефективне функціонування системи бухгалтерського обліку підприємства неможливе без дотримання чинних нормативно-правових актів, що регулюють порядок обліку, оподаткування та контролю господарських операцій. Зокрема, це стосується обліку МШП — активів, які, хоча і мають порівняно низьку вартість, відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності виробничого та адміністративного процесу.

Нормативна база, що визначає порядок обліку та оподаткування МШП, включає акти законодавчого, кодексного та підзаконного рівнів. Кожен із цих документів має своє призначення: одні визначають загальні принципи організації господарської діяльності, інші — встановлюють вимоги до бухгалтерського або податкового обліку.

Аналіз нормативно-правових документів свідчить про те, що облік та оподаткування МШП в Україні регламентується багаторівневою системою нормативів — від національних стандартів до податкового кодексу та міжнародних стандартів. Проте відсутність узгодженості між ПКУ та МСФЗ, а також нечітке визначення самого поняття «МШП» у законодавстві створює методологічні складнощі у практиці ведення обліку.

Наявність значної кількості джерел різного рівня складності та юридичної сили зумовлює необхідність систематизації наявної нормативної бази у форматі

узагальнюючої табл.1.7 з акцентом на зміст та практичне використання їх положень.

Таблиця 1.7. — Нормативно-правові документи з обліку та оподаткування МШП

Нормативне джерело	Зміст документа	Використання в обліку та оподаткуванні
Податковий кодекс України (ПКУ)	Визначає поняття основних засобів, правила визнання витрат. МШП – не ОЗ, якщо вартість <20 тис. грн і строк <1 року	Регламентує податкове списання МШП як запасів, ПДВ-наслідки та облік витрат
Господарський кодекс України	Визначає принципи діяльності підприємств, укладання договорів постачання, приймання активів	Регулює порядок надходження МШП, правовий статус у господарській діяльності
Цивільний кодекс України	Визначає умови договорів, передачі прав власності, зокрема на МШП	Впливає на юридичне оформлення операцій із МШП — постачання, повернення, претензії
Митний кодекс України	Регулює правила переміщення товарів через кордон, митну вартість, режим імпорту	Визначає податкову базу при імпорті МШП, їх митне оформлення
НП(С)БО 9 "Запаси"	Визначає правила первісної оцінки, оцінки вибуття та балансової оцінки запасів	Облік МШП у складі запасів, методи оцінки (ФІФО, середньозважена), списання у витрати
МСФЗ (IFRS), зокрема IAS 2 та IAS 16	IAS 2 – облік запасів, IAS 16 – визнання основних засобів, критерії оцінки та амортизації	Для підприємств, які застосовують МСФЗ: оцінка, визнання, облікова політика
Методичні рекомендації з обліку запасів	Уточнюють критерії визнання запасів, в т.ч. МШП; передбачають умови ризиків і контролю	Застосовуються для визнання об'єкта активом, визначення моменту обліку і обсягів відповідальності
Інструкція №291 (2000 р.)	Описує порядок обліку МШП, включаючи інвентаризацію, аналітичний облік, документальне оформлення	Практичне застосування в бухобліку: картки обліку, акти списання, звіти матеріально відповідальних осіб

Проведений аналіз нормативно-правових документів свідчить, що питання обліку та оподаткування МШП в Україні врегульовано на перетині бухгалтерських, податкових, господарських та митних норм. Основне методологічне підґрунтя складають НП(С)БО 9 та Методичні рекомендації, тоді

як Податковий кодекс України визначає правила податкового визнання витрат, обмеження щодо капіталізації та податковий облік ПДВ.

Водночас, відсутність чіткого визначення МШП у ПКУ та нормативна розпорошеність ускладнює ведення обліку та створює ризики подвійного трактування. Це зумовлює необхідність розробки внутрішньої облікової політики, що деталізує правила віднесення активів до МШП, порядок їх використання, списання та податкового супроводу.

Ефективне застосування розглянутих нормативів передбачає не лише їх знання, а й інтеграцію положень у внутрішню систему обліку, що сприятиме достовірності фінансової звітності та мінімізації податкових ризиків.

Висновки до розділу

На підставі проведеного дослідження, можна сформулювати такі узагальнені науково-практичні висновки:

1. Категорія МШП, незважаючи на її просту назву та низьку індивідуальну вартість об'єктів, займає суттєве місце в обліковій системі підприємства. Її економічна значущість проявляється у впливі на собівартість продукції, структуру активів, обсяг податкових витрат, облікову політику та внутрішній контроль.

2. У межах критичного аналізу наукових підходів встановлено, що в українській обліковій і правовій системі не існує єдиної дефініції МШП. Сформовано авторське визначення МШП як матеріальних активів, що не відповідають критеріям основних засобів через обмежений строк служби або вартість, зберігають речову форму та використовуються багаторазово.

3. Нормативно-правова база обліку МШП представлена широким спектром документів — від НП(С)БО до Податкового кодексу України. При цьому, відсутність прямих згадок про МШП у НП(С)БО та ПКУ ускладнює ідентифікацію таких об'єктів у практиці, що підвищує ризик допущення методологічних і податкових помилок.

4. Встановлено, що згідно з НП(С)БО 9 "Запаси" та Методичними

рекомендаціями, МШП визнаються у складі запасів. При цьому критеріями їх визнання виступають корисність, строк використання до одного року або одного циклу, а також можливість достовірної оцінки.

5. У контексті МСФЗ (IFRS) облік МШП є більш гнучким, орієнтованим на сутність активу, а не на його назву. Відповідно до IAS 2 та IAS 16, рішення про визнання активу як запасу або ОЗ ґрунтується на строку корисного використання, функції активу та обліковій політиці підприємства.

6. Підприємства, що працюють за МСФЗ, потребують чіткого розмежування МШП та МНМА на основі алгоритмічного підходу, який включає вартісний, строковий, функціональний і обліковий критерії. Запровадження такого підходу забезпечує єдність облікової політики, підвищення прозорості звітності та мінімізацію податкових ризиків.

7. Встановлено, що через мобільність і чисельність МШП існують значні ризики зловживань, недообліку та перекручень звітності. Тому ефективне управління цією категорією активів потребує: автоматизації обліку; встановлення відповідальних осіб; застосування систем аналітичного контролю; регламентування правил списання.

8.3 метою підвищення якості облікового забезпечення управління МШП доцільним є впровадження класифікації за функціональним призначенням (виробничі, адміністративні, господарські тощо) із визначенням строків та методів їх списання.

9. Узагальнення практики свідчить про потребу формування на підприємстві локального нормативного документу — "Положення про облік МШП", який би враховував вимоги НП(С)БО, ПКУ, МСФЗ та специфіку внутрішніх бізнес-процесів.

Таким чином, теоретико-методичний аналіз облікового забезпечення МШП дозволяє зробити висновок про необхідність уніфікації підходів, адаптації міжнародних стандартів до національних умов, а також забезпечення системного контролю за цією категорією активів задля підвищення достовірності фінансової звітності та ефективного управління ресурсами підприємства.

2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ МШП НА ПАТ АМКР

2.1 Аналіз діяльності та облікової політики ПАТ АМКР

Публічне акціонерне товариство «АрселорМіттал Кривий Ріг» є одним із найбільших підприємств гірничо-металургійного комплексу України, а також іноземним інвестором у промисловість країни.

Публічне акціонерне товариство «АрселорМіттал Кривий Ріг» (до 2005 року — ВАТ «Криворіжсталь») це комбінат з повним металургійним циклом. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» має понад 90 років історії та є флагманом металургійної галузі України. Засноване в 1934 році, воно швидко стало одним із лідерів металургійної промисловості СРСР. У 2005 році підприємство було приватизовано і придбане транснаціональною корпорацією ArcelorMittal, яка є найбільшим у світі виробником сталі. В табл.2.1. надана історія розвитку підприємства.

Таблиця 2.1. — Історичний розвиток ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Рік / Період	Подія / Етап розвитку
1931–1934	Початок будівництва та запуск виробництва; підприємство створене як «Криворіжсталь»
1941–1945	Евакуація та знищення під час Другої світової війни; післявоєнна відбудова
1950–1980-ті	Розвиток у складі СРСР: «Криворіжсталь» стає найбільшим металургійним комбінатом у Європі
1991–2004	Перехід до ринкової економіки; часткова приватизація; зниження обсягів виробництва
2004	Перша спроба приватизації (скасована через корупцію)
2005	Реприватизація: Mittal Steel Germany GmbH купує підприємство за \$4,8 млрд
2006	Створення корпорації ArcelorMittal після злиття Mittal Steel і Arcelor
2007	Перейменування в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»
2010–2019	Модернізація виробництва, запуск інвестиційних проєктів
2022–2023	Падіння обсягів виробництва через війну, перебудова логістики, підтримка ЗСУ
2024 (станом на)	Часткове відновлення потужностей, впровадження принципів сталого розвитку

Аналіз історичного розвитку ПАТ «АМКР» демонструє, що підприємство пройшло складний і водночас еволюційно цілісний шлях трансформації — від індустріального гіганта радянської доби до структурного елементу глобальної

металургійної корпорації. Кожен історичний етап — від довоєнного індустріального прориву, через воєнну руйнацію, повоєнне відновлення, до ринкової трансформації й реприватизації у 2005 році — відіграв ключову роль у формуванні сучасної моделі управління та виробничої структури комбінату.

Особливо важливою віхою стало входження до складу ArcelorMittal, що забезпечило підприємству доступ до сучасних технологій та інвестицій. Після 2022 року компанія демонструє приклад адаптації до надзвичайних умов воєнного часу, поєднуючи відновлення виробництва з модернізаційними та соціальними ініціативами.

Таким чином, історія ПАТ «АМКР» є свідченням поступового переходу від командної економіки до інноваційно-орієнтованої моделі сталого промислового розвитку, що базується на принципах глобальної інтеграції, технологічної модернізації та соціальної відповідальності.

Сучасне підприємство має вертикально інтегровану організаційну структуру, що охоплює всі етапи виробництва сталі — від видобутку залізної руди до виготовлення готової металопродукції. Основні напрями операційної діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2. — Напрями операційної діяльності ПАТ «АМКР»

Напрямок діяльності	Коротка характеристика
Гірничодобувна діяльність	Відкритий видобуток залізної руди на кар'єрах; збагачення на фабриках; виробництво концентрату
Коксохімічне виробництво	Виробництво коксу для доменного процесу; частина стратегії зменшення викидів CO ₂
Металургійне виробництво	Виплавка чавуну та сталі; застосування доменних і конвертерних технологій; розлив у блюми
Прокатне виробництво	Виробництво арматури, катанки, квадратної заготовки; прокат на дротяному та сортопрокатному станах
Логістика та експорт	Експорт понад 80% продукції; переорієнтація логістики через західний кордон і порти країн ЄС
Інвестиційна діяльність	Модернізація обладнання; впровадження автоматизації, нових технологій та енергоефективних рішень
Екологічна трансформація	Зменшення викидів; проекти з переходу на електродугове виробництво; відповідність глобальній стратегії ESG

Підприємство здійснює відкритий видобуток залізної руди на кількох

кар'єрах, зокрема Південному та Новокриворізькому. Після видобутку сировина транспортується на дробильно-збагачувальні фабрики, де перетворюється на залізорудний концентрат із високим вмістом заліза. Для забезпечення доменного процесу використовуються продукти коксування кам'яного вугілля, що виробляються на коксохімічному заводі підприємства. У перспективі розглядається поступове скорочення використання коксу задля зменшення вуглецевого сліду.

Компанія здійснює повний цикл виробництва сталі, що включає доменне та конвертерне виробництво, а також розлив сталі у форму блюмів. Вироблені напівфабрикати обробляються у прокатних цехах, зокрема на дротяному, сортопрокатному та середньосортному станах.

Основною продукцією є арматурний прокат (типів А400, А500), катанка, квадратна заготовка та сортовий прокат. Продукція має сертифікати відповідності європейським і міжнародним стандартам, що дозволяє здійснювати експорт на конкурентних умовах.

Таблиця 2.3. — Динаміка виробничих показників ПАТ АМКР (2022–2024рр)

Вид продукції	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Зміна 2024/2023 (%)
Кокс (6% вологості)	1,1 млн т	0,9 млн т	1,25 млн т	+38,9%
Залізорудний концентрат	4,5 млн т	4,6 млн т	7,82 млн т	+70%
Агломерат	2,8 млн т	—	—	—
Чавун	1,6 млн т	1,5 млн т	2,17 млн т	+44,7%
Сталь	1,2 млн т	1,0 млн т	1,65 млн т	+65%
Прокат	1,1 млн т	0,9 млн т	1,53 млн т	+70%

Після значного падіння виробництва у 2022 році через повномасштабне вторгнення росії, підприємство поступово відновлює обсяги виробництва. У 2024 році спостерігається суттєве зростання виробництва сталі, чавуну та прокату порівняно з попередніми роками. Це свідчить про поступову стабілізацію виробництва після глибокої кризи, спричиненої війною. З табл.2.3

бачимо, зростання випуску прокату на 70%, що пов'язано з попитом на будівельну арматуру в Україні та за кордоном. Залізорудний концентрат зріс на 70%, що свідчить про активізацію роботи збагачувальних фабрики. Виплавка сталі та чавуну зросли відповідно на 65% та 44,7%, що свідчить про відновлення металургійного циклу. Видобуток залізної руди збільшився, що пояснюється покращенням логістики та стабільнішою роботою кар'єрів.

Зростання показників відображає не лише відновлення довоєнних обсягів, а й результати цільових інвестицій у модернізацію та підвищення енергоефективності, що є частиною стратегії сталого розвитку підприємства. Незважаючи на зростання виробництва у 2024 році, підприємство не досягло беззбитковості через високі витрати на енергоресурси, логістику та нестабільність на світових ринках металопродукції.

Значна частина продукції (понад 80% у 2023 році) експортується до країн ЄС, Близького Сходу, Азії та Північної Африки. В умовах війни компанія переорієнтувала логістичні потоки на використання західного кордону та портів країн ЄС, зокрема Польщі та Румунії.

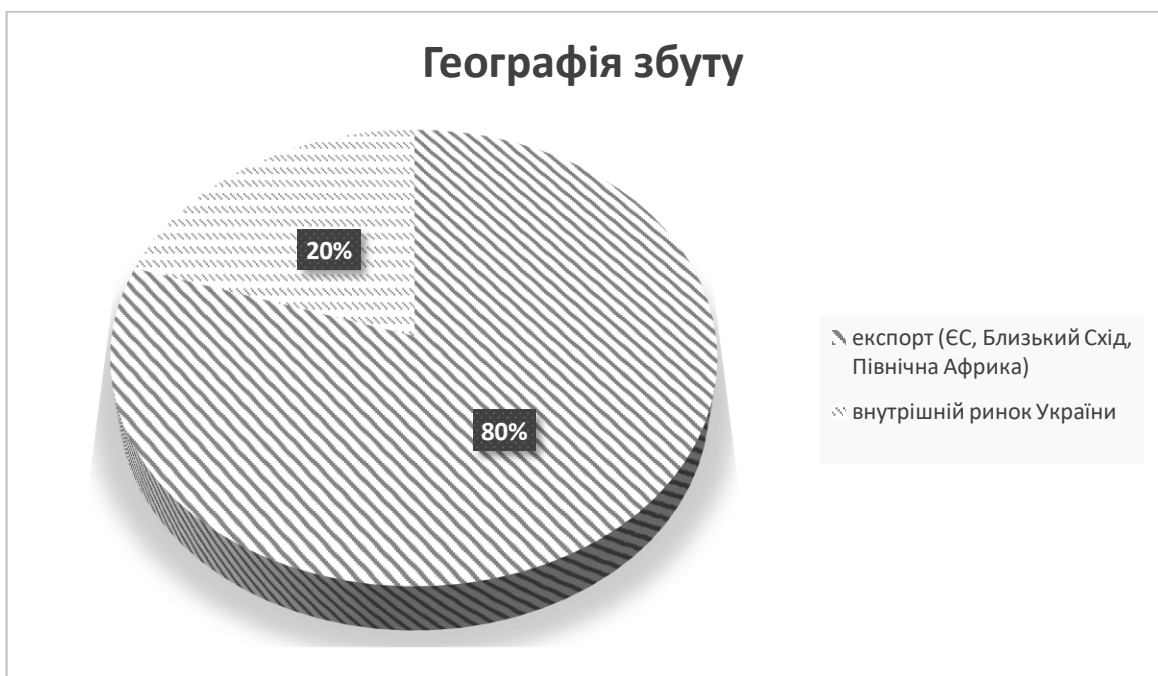

Рисунок 2.1. — Ринки збуту продукції ПАТ АМКР

Значну увагу компанія приділяє модернізації основних фондів, автоматизації виробничих процесів та впровадженню енергоефективних рішень. У 2022–2024 роках реалізуються інвестиційні проєкти, спрямовані на

оновлення доменних печей, покращення екологічних характеристик підприємства, створення безпечніших умов праці.

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» активно впроваджує принципи сталого розвитку та екологічного менеджменту, що відповідає глобальній ESG-стратегії групи ArcelorMittal. Компанія ставить за мету досягти вуглецевої нейтральності до 2050 року. Сучасна стратегія розвитку підприємства узгоджена з глобальною ініціативою ArcelorMittal Climate Action, що передбачає поетапне зниження викидів CO₂, розвиток безвуглецевих технологій та підготовку до переходу на електродугове виробництво сталі.

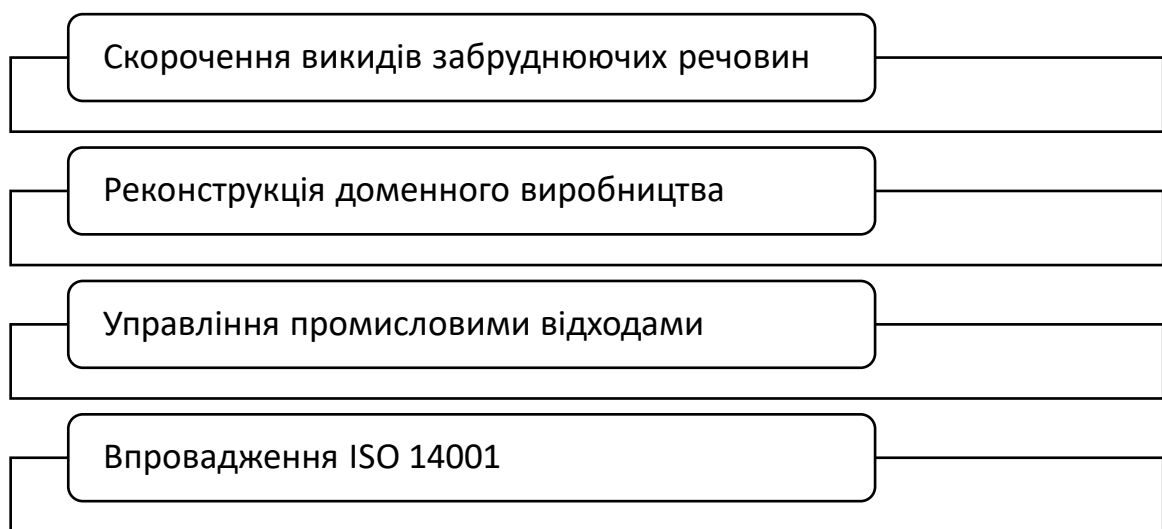

Рисунок 2.2. — Основні напрямки екологічної політики ПАТ АМКР

У 2022–2024 рр. підприємство вклало понад 50 млн доларів США у модернізацію природоохоронного обладнання та оновлення очисних споруд. ПАТ АМКР планує перехід від доменного процесу до електродугового виробництва сталі — більш екологічного і енергоефективного. Завершено першу чергу будівництва хвостосховища «Третя карта», що дозволяє безпечно зберігати шлами після збагачення руди. Система екологічного менеджменту підприємства сертифікована відповідно до міжнародних стандартів.

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є ключовим підприємством металургійної галузі України, яке успішно пройшло шлях трансформації від радянського виробника до сучасного учасника глобального ринку сталі. Входження до складу міжнародної групи ArcelorMittal забезпечило доступ до

інновацій, інвестицій і стандартів сталого розвитку. Попри виклики воєнного часу, підприємство демонструє адаптивність, зберігає експортні позиції та впроваджує екологічно орієнтовану модернізацію. Таким чином, воно зберігає стратегічне значення для економіки України та її промислового майбутнього.

Проведемо аналіз діяльності ПАТ АМКР за даними фінансової звітності (дод. А,Б,В,Г) отриманої з офіційних джерел. Таблиця з основними показниками діяльності підприємства наведено у дод. Д.

Проведений аналіз показників діяльності ПАТ АМКР за 2021-2023 рр. показав, що за останній роки спостерігається падіння виручки та скорочення обсягів виробництва. Чистий дохід від реалізації у 2022 р. скоротився майже на 60% порівняно з 2021 р., що зумовлено впливом військових дій, руйнуванням логістичних ланцюгів та падінням внутрішнього попиту. У 2023 році спостерігалось незначне подальше зниження виручки (-4,5%), що свідчить про уповільнення темпів скорочення, але стабільного відновлення ще не досягнуто.

За останні роки також спостерігаємо різке зниження прибутковості. Підприємство перейшло від прибуткової діяльності у 2021 році до глибоко збиткової у 2022 та 2023 роках. Валовий прибуток змінився на валовий збиток – 12 млрд грн у 2022 році, з незначним покращенням у 2023-му. Операційна збитковість сягнула -51 млрд грн у 2022 році. Чистий прибуток змінився на чистий збиток -49 млрд грн у 2022 році, хоча у 2023 році він зменшився до -11,8 млрд грн.

В діяльності підприємства є позитивні моменти, як зменшення витрат на управління та збут. Компанія суттєво оптимізувала адміністративні витрати (-48,6% у 2022 р.) та витрати на збут (-60,8%), що свідчить про реалізацію антикризових заходів, спрямованих на скорочення постійних витрат у період рецесії.

Хоча всі ключові показники залишаються від'ємними, темпи збитковості у 2023 році суттєво зменшилися, що може свідчити про початок процесу стабілізації та адаптації до нових умов функціонування.

Таким чином, основні показники діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий

Ріг» у 2021–2023 роках демонструють різку трансформацію підприємства з прибуткового до збиткового стану, спричинену переважно зовнішніми факторами. Незважаючи на критичне падіння виручки та прибутку у 2022 році, тенденції 2023 року свідчать про часткове зменшення збитковості, що відкриває перспективи для поступового фінансового відновлення. Однак для повноцінної стабілізації підприємству необхідно продовжувати політику оптимізації витрат; активізувати пошук нових ринків; підвищити ефективність використання ресурсів.

На рис.2.3 очно показано динаміка діяльності підприємства.

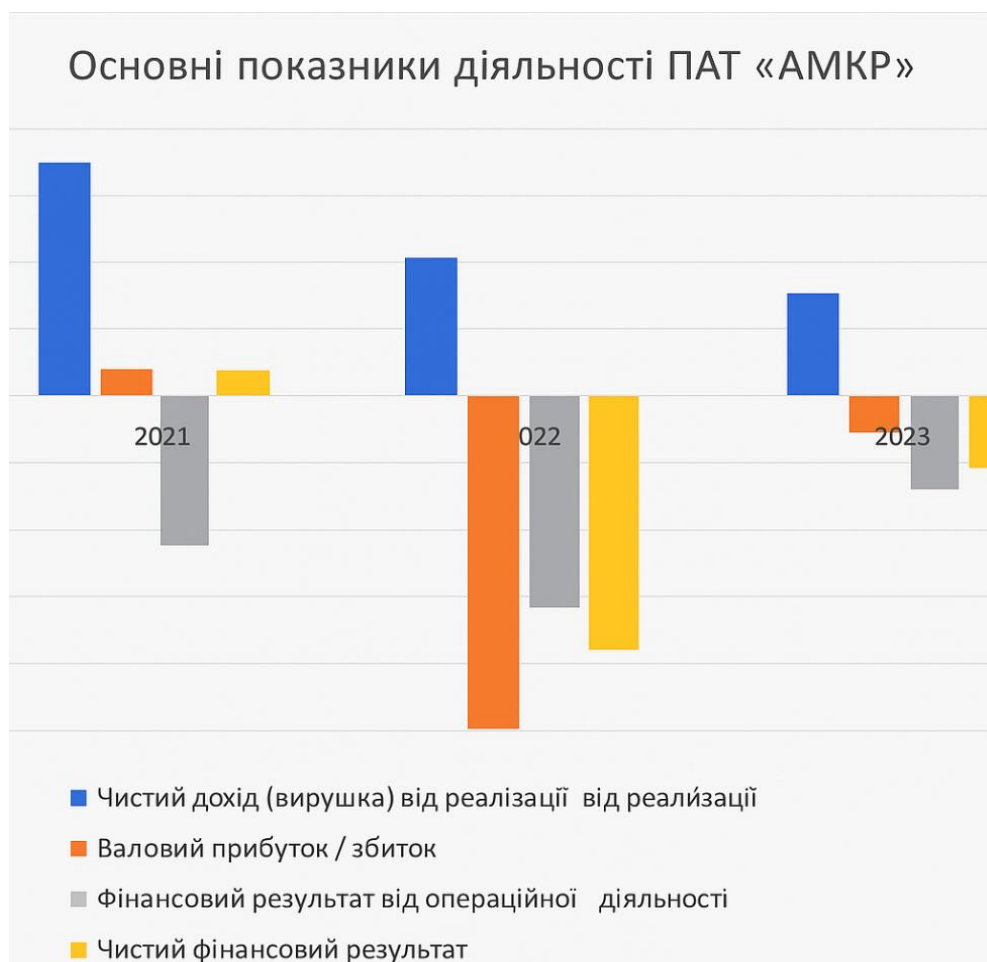

Рисунок 2.3. — Основні показники діяльності ПАТ АМКР за 2021-2023рр.

Графічна візуалізація основних фінансових показників ПАТ «АМКР» дозволяє чітко простежити динаміку зміни фінансової ефективності підприємства. Так 2021 рік позначений стабільною роботою підприємства з позитивними фінансовими результатами: чистий дохід, валовий і чистий прибуток мають значення вище нуля, що свідчить про ефективну операційну

діяльність.

2022 рік є кризовим для ПАТ АМКР, усі показники, крім виручки, мають від’ємне значення, зокрема валовий збиток і глибоко негативний фінансовий результат. Це наочно демонструє вплив повномасштабної війни на виробництво, логістику та збут.

2023 рік показує тенденцію до часткового відновлення, хоча прибутковість не досягла позитивних значень, збитки скоротилися, особливо за операційною діяльністю. Це свідчить про поступове пристосування до нових умов, оптимізацію витрат і збереження виробничої бази.

Графік підтверджує, що підприємство пройшло через фінансову дестабілізацію у 2022 році, однак у 2023 році зберегло здатність до адаптації, що відкриває потенціал для відновлення прибутковості за умови стабілізації ринкових умов та ефективного управління.

Розглянувши та провівши аналіз діяльності ПАТ АМКР, можемо стверджувати що, галузеві особливості впливають на формування облікової політики підприємства.

У сучасних умовах ведення бізнесу облікова політика виступає ключовим інструментом адаптації фінансового обліку до специфіки діяльності конкретного підприємства. Вона визначає засади формування та подання облікової інформації, забезпечуючи достовірність, порівнюваність та своєчасність фінансової звітності. Сучасна облікова політика відіграє стратегічну роль в управлінні ресурсами підприємства, формуванні податкових зобов'язань, плануванні витрат, оцінці активів і зобов'язань, а також у забезпеченні інтересів внутрішніх і зовнішніх користувачів фінансової інформації.

Згідно з п. 1.3 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1], облікова політика — це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Облікова політика ПАТ «АМКР» є інтегрованою системою принципів, методів і процедур, розроблених у відповідності до МСФЗ, положень ПКУ та внутрішньої корпоративної практики групи ArcelorMittal.

Проведемо оцінку основних статей облікової політики підприємства (дод.Е)

Таблиця 2.4. — Оцінка методів обліку основних статей ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

№	Стаття обліку	Застосований метод	Відповідність стандартам	Коментар
1	Основні засоби	Модель переоцінки (revaluation model)	МСБО 16	Дозволяє відображати активи за справедливою вартістю, що підвищує інформативність звітності
2	Запаси	FIFO (перший прийшов — перший пішов)	МСБО 2	Загальноприйнятий метод у промисловості, забезпечує логічне списання вартості запасів
3	Дебіторська заборгованість	Модель очікуваних кредитних збитків	МСФЗ 9	Забезпечує точну оцінку кредитного ризику, враховуючи майбутні втрати
4	Визнання доходів	Принцип нарахування згідно з МСФЗ 15	МСФЗ 15 «Revenue from Contracts»	Гарантує прозорість та послідовність у формуванні доходів підприємства

На підставі проведеної оцінки методів обліку основних статей у ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», табл.2.4. можна зробити низку узагальнюючих висновків. По- перше облікова політика підприємства є комплексною, послідовною та повністю узгодженою з вимогами МСФЗ. Вибір методів обліку забезпечує як відповідність регуляторним вимогам, так і практичну доцільність з огляду на масштаб діяльності підприємства.

Застосування моделі переоцінки для обліку основних засобів дозволяє більш точно відображати справедливую вартість довгострокових активів у балансі, що є особливо важливим для підприємства з інтенсивним використанням капіталу, такого як АМКР.

Метод FIFO для обліку запасів відповідає галузевій специфіці металургії, де значення має технологічна послідовність використання ресурсів. Це також дозволяє забезпечити прозору та економічно обґрунтовану оцінку вартості реалізованої продукції.

Модель очікуваних кредитних збитків у межах МСФЗ 9 дозволяє формувати резерви під дебіторську заборгованість на основі прогнозних оцінок ризику, що підвищує якість фінансового аналізу та управління ризиками.

Визнання доходів відповідно до МСФЗ 15 забезпечує високу ступінь відповідності обліку реальній економічній сутності угод з контрагентами, а також сприяє єдності облікових підходів у межах транснаціональної групи.

У цілому, обрані методи свідчать про збалансований підхід до формування облікової політики, яка слугує не лише інструментом обліку, але й важливим елементом фінансового менеджменту підприємства.

Крім того ОПП має безпосередній вплив на формування податкових зобов'язань, оскільки вибір конкретних методів оцінки активів, нарахування амортизації, списання витрат тощо, визначає базу оподаткування. У цьому контексті облікова політика виступає регулятором фінансово-податкових наслідків господарської діяльності. Згідно з нормами ПКУ [1], податкова звітність формується на основі даних бухгалтерського обліку, що здійснюється відповідно до облікової політики підприємства. Отже, будь-яке управлінське рішення щодо методів обліку має фіскальне відображення у вигляді нарахованих податків, зборів і обов'язкових платежів.

Таким чином, облікова політика — це інструмент податкового планування, який, за умови дотримання вимог законодавства, дозволяє підприємству оптимізувати податкове навантаження без порушення норм чинного права. У табл. 2.5. досліджено вплив облікової політики ПАТ «АМКР» на формування податкової звітності.

Таблиця 2.5. — Вплив облікової політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» на податкову звітність

№	Елемент облікової політики	Сутність методу	Відповідність МСФЗ / ПКУ	Податкові наслідки / Вплив
1	Амортизація	Прямолінійний метод	МСБО 16 / ст. 138 ПКУ	Формує рівномірні витрати; знижує ризики фіскальних коригувань
2	Оцінка вибуття запасів	Метод FIFO	МСБО 2 / п. 44.2 ПКУ	У періоди інфляції — вищий прибуток і, відповідно, вищий податок
3	Визнання витрат	Метод нарахування (акруал)	МСФЗ / розділ III ПКУ	Забезпечує фіскальну прозорість і знижує ймовірність донарахувань
4	Коригування фінансового результату	Коригування на податкові різниці	Ст. 140 ПКУ	Нівелює частину впливу гнучкої облікової політики, забезпечує відповідність ПКУ

Проведені дослідження облікової політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» демонструє високий рівень узгодженості між вимогами МСФЗ та нормами Податкового кодексу України. Така узгодженість дозволяє підприємству зберігати облік прозорим і одночасно податково ефективним.

Застосування прямолінійного методу амортизації та принципу нарахування витрат створює передбачувану базу оподаткування, що зменшує ризики податкових спорів та фіскальних санкцій.

Метод FIFO, хоч і відповідає МСФЗ та ПКУ, але у періоди інфляції може призводити до збільшення оподатковуваного прибутку. Тому ПАТ АМКР потрібно додатковий аналіз ефективності застосування обраного методу в контексті податкового планування.

Система коригування на податкові різниці, передбачена ст. 140 ПКУ, частково обмежує вплив облікової політики на податковий результат, однак її дотримання дозволяє зберегти юридичну бездоганність фін/звітності.

Загалом, обрана підприємством облікова політика створює основу для збалансованого управління податковими зобов'язаннями, забезпечуючи водночас відповідність міжнародним стандартам та національному регулюванню.

Контексте предмета дослідження дослідим основні аспекти облікової політики до МШП.

Малоцінні та швидкозношувані предмети у системі бухгалтерського обліку розглядаються як об'єкти короткострокового використання, що мають вартісні або строкові обмеження для визнання основними засобами. Згідно з нормами НП(С)БО 9 "Запаси" та МСФЗ, ПАТ АМКР класифікують МШП як запаси.

Первісна оцінка МШП здійснюється за історичною (первісною) вартістю, яка включає:

- ціну придбання,
- невідшкодовувані податки,
- витрати на доставку, установку, монтаж (за потреби),

- інші витрати, пов'язані з доведенням активу до стану, придатного для використання.

Така оцінка відповідає вимогам МСФЗ щодо визнання первісної вартості запасів та забезпечує достовірність формування витрат.

У ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» облік МШП здійснюється за наступною схемою, рис.2.4.

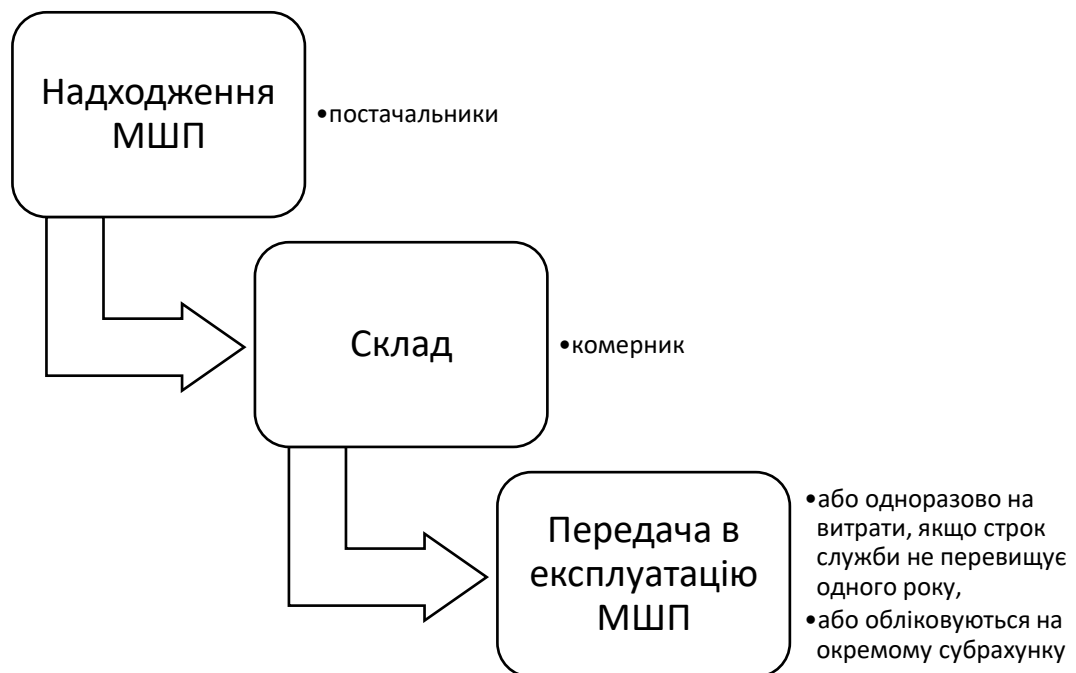

Рисунок 2.4. — Облік МШП на ПАТ АМКР

Така практика є типовою для підприємств із великою номенклатурою інструментів, захисного обладнання та змінних частин. Вона забезпечує баланс між точністю обліку та зручністю адміністрування.

На АМКР впроваджено ретельний контроль за рухом МШП з веденням аналітичного обліку за місцями зберігання, матеріально відповідальними особами та інвентарними номерами. Передача МШП в експлуатацію супроводжується відповідними внутрішніми актами та документальним оформленням. Така організація мінімізує ризики нецільового використання ресурсів та відповідає вимогам внутрішнього контролю й інвентаризації, передбаченим Положенням №88 Мінфіну України.

Таким чином облікова політика ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» щодо МШП є структурованою, гнучкою та методологічно обґрунтованою. Вона враховує галузеву специфіку підприємства, міжнародні стандарти фінансової

звітності, а також національні регуляторні вимоги.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» демонструє високий рівень інтеграції облікової політики у загальну систему управління підприємством. В умовах складної економічної ситуації, викликаній зовнішньополітичними та інфраструктурними чинниками, підприємство забезпечило стабільність облікової системи та відповідність звітності міжнародним стандартам (МСФЗ).

Облікова політика підприємства сформована відповідно до вимог законодавства України, МСФЗ, а також внутрішніх регламентів корпорації ArcelorMittal,

Особливо важливо підкреслити системний підхід до обліку МШП, запасів та основних засобів, де обрана політика відображає раціональний баланс між бухгалтерською точністю та економічною доцільністю. Вибір методів обліку (FIFO, прямолінійна амортизація, модель переоцінки) дозволяє ефективно узгоджувати облік із вимогами Податкового кодексу України, що, у свою чергу, знижує ризики податкових спорів та сприяє податковій оптимізації.

Таким чином, можна стверджувати, що облікова політика ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є інструментом стратегічного управління та контролю за ресурсами. Вона адаптована до вимог зовнішнього середовища та міжнародних стандартів та слугує базисом для побудови ефективної фінансової, управлінської та податкової звітності.

2.2. Аналіз фінансового стану підприємства

Аналіз фінансового стану підприємства — це один із ключових елементів фінансово-економічної аналітики, який забезпечує кількісну та якісну оцінку ефективності функціонування суб'єкта господарювання на основі обробки показників звітності.

У класичних економічних школах, починаючи з теорії А. Сміта і до сучасної науки, фінансовий стан розглядається як індикатор платоспроможності,

фінансової стійкості та інвестиційної привабливості підприємства. Він безпосередньо впливає на здатність суб'єкта господарювання залучати капітал, витримувати економічні ризики та забезпечувати прибутковість.

Фінансовий стан підприємства становить предмет інтересу для широкого кола користувачів, табл.2.6.

Таблиця 2.6. — Користувачі інформації про фінансовий стан підприємства.

Категорія користувачів	Мета аналізу фінансового стану
Внутрішній менеджмент	Прийняття управлінських рішень, оптимізація витрат, інвестування
Інвестори	Оцінка прибутковості та ризиків вкладень
Кредитори	Визначення платоспроможності, оцінка кредитного ризику
Податкові органи	Перевірка достовірності звітності та правильності нарахування податків
Аудитори аналітики та	Незалежна оцінка ефективності господарської діяльності

Таким чином, аналіз фінансового стану виступає не лише засобом контролю, а й стратегічним інструментом ухвалення рішень на всіх рівнях корпоративного управління.

Почнемо проведення дослідження фінансового стану з аналізу структури та динаміки майна ПАТ АМКР та джерел його утворення (табл.2.7)

Таблиця 2.7. — Аналіз структури та динаміки майна (грн.)

Показник	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення 2023/2021	Відносне відхилення 2023/2021, %
Необоротні активи	60 187 446	22 979 342	25 330 277	−34 857 169	−57,9%
Оборотні активи	45 613 529	29 703 419	21 701 441	−23 912 088	−52,4%
Усього активів	105 800 975	52 682 761	47 031 718	−58 769 257	−55,5%
Власний капітал	76 552 000	22 213 353	16 016 794	−60 535 206	−79,1%
Довгострокові зобов'язання	7 359 240	6 046 354	6 398 562	−960 678	−13,1%
Поточні зобов'язання	21 889 735	24 423 054	24 616 362	+2 726 627	+12,5%
Усього пасивів	105 800 975	52 682 761	47 031 718	−58 769 257	−55,5%

Результати аналізу структури активів і пасивів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за період 2021–2023 років вказують на суттєве зменшення обсягів економічних ресурсів підприємства, що є прямим наслідком складної макроекономічної ситуації, військової агресії РФ та порушення логістичних ланцюгів.

Загальний обсяг активів зменшився на 55,5%, що зумовлено скороченням як необоротних (–57,9%), так і оборотних активів (–52,4%). Таке зниження свідчить про призупинення частини інвестиційних програм, консервацію або вибуття основних засобів, а також зменшення обігових ресурсів.

Найбільш критичні зміни відбулися в структурі власного капіталу, обсяг якого знизився на 79,1%, що свідчить про суттєві збитки та втрату фінансової стійкості. На тлі цього частка поточних зобов'язань, навпаки, зросла на 12,5%, що вказує на перенесення фінансового навантаження на короткострокові боргові інструменти.

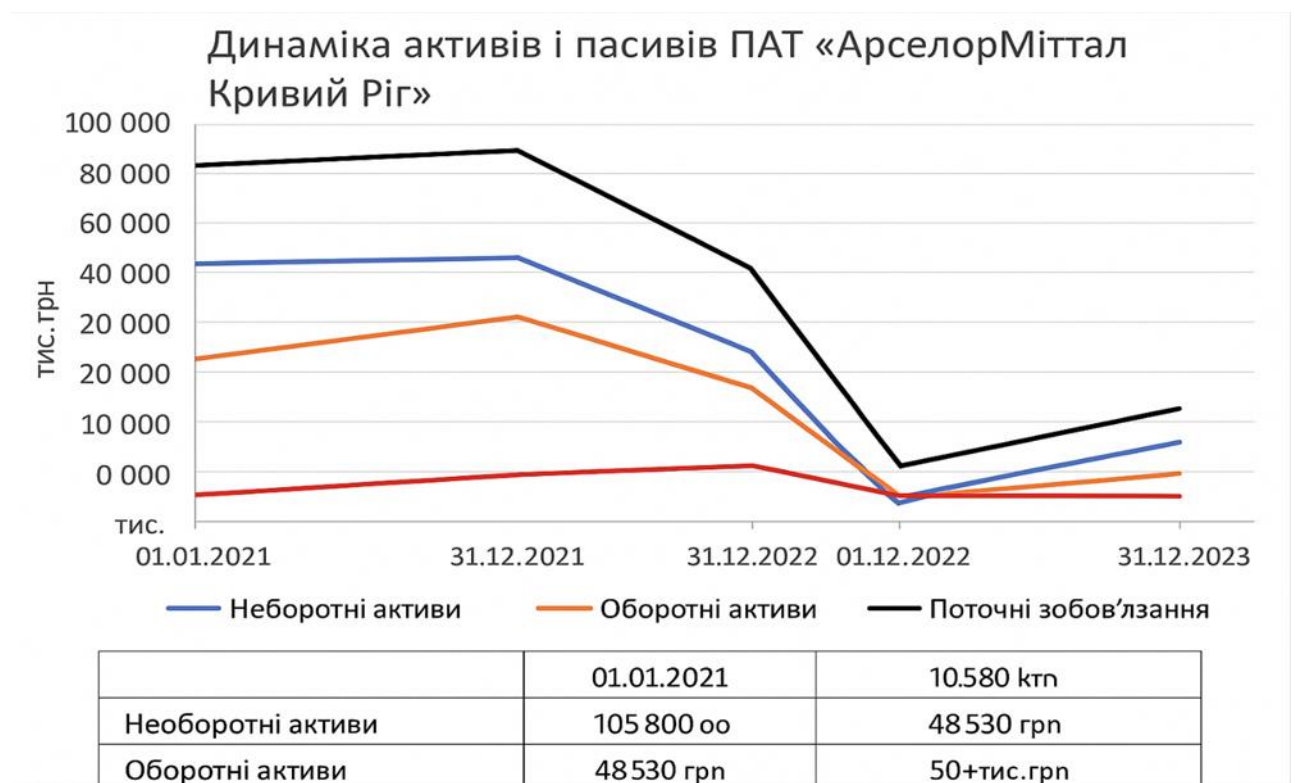

Рисунок 2.5. — Динаміка активів і пасивів підприємства за 2021-2023рр.

Як , бачимо з рис.2.5. загальні активи підприємства протягом 2021–2023 років зменшились удвічі. Найбільше постраждала група необоротних активів, що свідчить про часткове вибуття або знецінення основних засобів та припинення

інвестиційних проєктів. Значне скорочення оборотних активів вказує на зниження обсягів виробництва, товарно-матеріальних запасів і ділової активності.

Таким чином, підприємство переживає фазу глибокої фінансової реструктуризації, яка потребує стратегічного перегляду джерел фінансування, управління ризиками та активізації підтримки з боку інвесторів і держави для збереження виробничого потенціалу.

Аналіз структури активів підприємства є важливою складовою оцінки його фін/стану, оскільки дозволяє визначити співвідношення між довгостроковими та короткостроковими ресурсами, необхідними для забезпечення безперервності виробничо-господарської діяльності.

Рисунок 2.6. — Структура активів ПАТ АМКР за 2021-2023рр.

Упродовж 2021–2023 років структура активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» зазнала суттєвих змін. Якщо станом на 31.12.2021 року частка необоротних активів становила 56,9%, а оборотних — 43,1%, то вже у 2022 році спостерігається зворотна тенденція: оборотні активи переважають у структурі — 56,4% проти 43,6%.

У 2023 році структура активів знову наближається до інвестиційного типу, притаманного стабільному промисловому підприємству: необоротні активи

становлять 53,8%, а оборотні — 46,2%. Це може свідчити про часткове відновлення інвестиційної активності, модернізацію основних засобів або поступове повернення до довоєнного формату виробничої політики.

Таким чином, структура активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» демонструє динамічну адаптацію до зовнішніх обставин, змінюючись у відповідь на макроекономічні та безпекові ризики.

Структура пасивів підприємства відображає джерела формування активів, зокрема співвідношення власного капіталу і залучених коштів. Вона є ключовим індикатором фінансової незалежності, стійкості та рівня ризику в діяльності компанії.

Рисунок 2.7. — Структура пасивів ПАТ АМКР за 2021-2023рр.

У 2021 році структура пасивів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» була характерною для фінансово стійкого підприємства з високим рівнем автономії: власний капітал становив понад 72% загального обсягу пасивів, що дозволяло здійснювати інвестиції та підтримувати виробництво без надмірного кредитного навантаження.

У 2022 році, погіршення безпекової ситуації, повномасштабної війни та втрати частини ринків збуту, спостерігається різке скорочення частки власного капіталу до 42,2% і збільшення короткострокових зобов'язань. Це вказує на те, що підприємство частково втратило фінансову автономію та змушене покривати потреби в капіталі за рахунок зовнішніх ресурсів.

У 2023 році тенденція збережена, поточні зобов'язання перевищують власний капітал, що свідчить про посилення ризику фінансової нестабільності. Водночас помірне зростання частки довгострокових зобов'язань (до 13,6%) може свідчити про продовження роботи з фінансовими установами та інвесторами на умовах довгострокового фінансування.

Протягом 2021–2023 років ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» пройшло шлях від підприємства з високим рівнем власного капіталу до структури, в якій переважають зобов'язання, насамперед короткострокові. Така зміна структури пасивів зумовлена зовнішніми викликами та кризовими умовами функціонування. Відновлення частки власного капіталу та зменшення поточних боргів має стати стратегічним пріоритетом для забезпечення довгострокової платоспроможності підприємства.

Проведемо дослідження ліквідності балансу підприємства за 2021-2023рр. Для оцінки ліквідності балансу активи та пасиви підприємства групуються за ступенем ліквідності та терміновістю погашення .

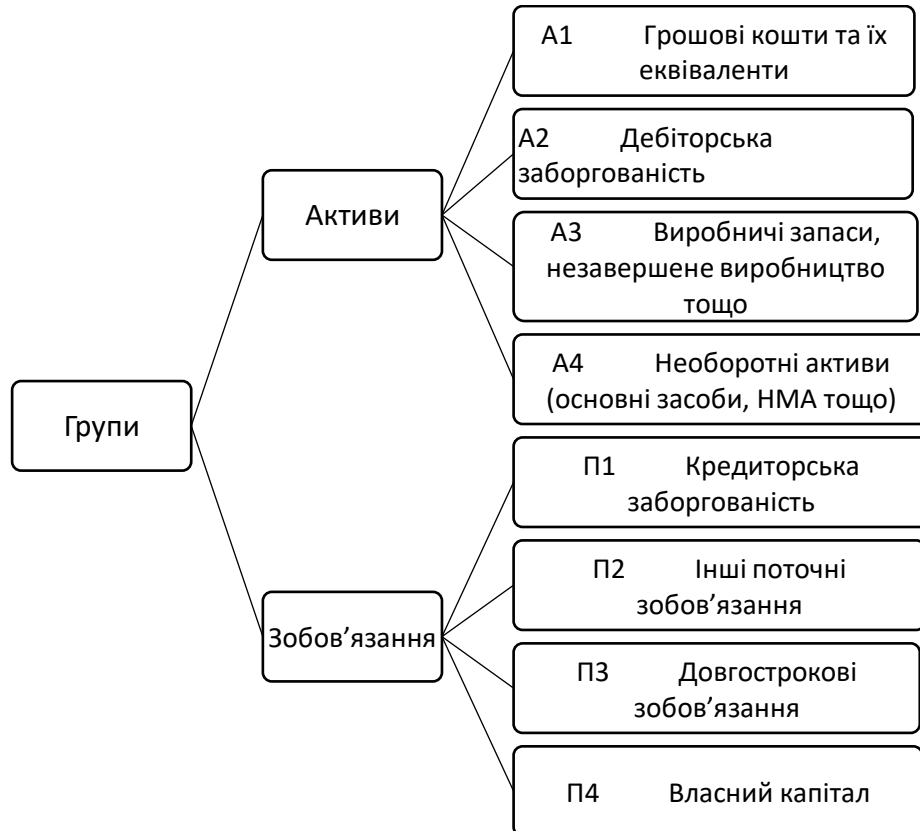

Рисунок 2.8. — Групи ступені ліквідності активи та пасиви підприємства
Аналіз оцінки ліквідності балансу проводиться на основі чотирьох

логічних співвідношень (A1–A4 проти П1–П4). Порухення кожної з них — ознака проблем з покриттям зобов’язань відповідними активами.

Побудуємо баланс ліквідності підприємства за даними фінансової звітності за 2021-2023рр.

Таблиця 2.8. — Порівняння груп активів і зобов’язань для оцінки ліквідності балансу

Група	2021 р. (тис. грн)	2022 р. (тис. грн)	2023р. (тис. грн)	Умова	Платіжний надлишок/нестача (2023), тис. грн
$A1 \geq П1$	$A1 = 3\,425\,345$ $П1 = 10\,345$	4 822 12 227	2 760 13 114	Не виконується	–10 354
$A2 \geq П2$	15 823 > 11 545	9 161 < 12 196	8 225 < 11 502	Не виконується	–3 277
$A3 \geq П3$	26 365 > 7 359	15 720 > 6 046	10 716 > 6 398	Виконується	+4 318
$A4 \leq П4$	60 187 < 76 552	22 979 > 22 213	25 330 > 16 016	Не виконується	—

За результатами розрахунків можна стверджувати, що у 2023 році ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» не забезпечує належного покриття найбільш термінових та короткострокових зобов’язань за рахунок найбільш ліквідних та швидко реалізованих активів. Так, нестача ліквідності за групою А1 (грошові кошти) становить –10,4 млн грн, а за групою А2 (дебіторська заборгованість) — –3,3 млн грн. Таке відношення створює ризик невиконання короткострокових фінансових зобов’язань, зокрема перед постачальниками, працівниками, бюджетом. Лише група А3 перевищує відповідні довгострокові зобов’язання, що свідчить про відносну стабільність середньострокової ліквідності. Натомість група А4, що складається з найменш ліквідних активів, перевищує власний капітал, що суперечить нормативному співвідношенню ($A4 \leq П4$) і може свідчити про погіршення структури балансу.

Таким чином, за підсумками 2023 року баланс підприємства не є ліквідним, і наявна сукупна нестача коштів для покриття термінових зобов’язань у розмірі

понад 13 млн грн, що потребує термінових заходів з фінансової стабілізації, зокрема через збільшення ліквідних резервів або реструктуризацію боргів.

Аналіз ліквідності підприємства — це комплексна оцінка здатності підприємства своєчасно та в повному обсязі виконувати свої короткострокові фінансові зобов’язання за рахунок наявних активів. Він базується на дослідженні структури активів і пасивів підприємства, співвідношенні між ліквідними ресурсами та зобов’язаннями, що підлягають погашенню в найближчому періоді.

Основні показники ліквідності та їх нормативне значення наведені у рис.2.9.

Рисунок 2.9. — Показники ліквідності, формули розрахунків та нормативне значення

Для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» аналіз ліквідності є інструментом оптимізації фінансів та забезпечення платоспроможності. Своєчасна оцінка ліквідності дозволяє сформулювати ефективну антикризову стратегію управління.

Таблиця 2.9. — Показники оцінки ліквідності Пат АМКР за 2021-2023рр.

Рік	Оборотні активи	Запаси	Грошові кошти	Поточні зобов'язання	K1 Поточна	K2 Швидка	K3 Абсолютна
2021	45 613 529	26 230 529	3 425 000	21 889 735	2,08	0,89	0,16
2022	29 703 419	15 742 419	4 822 000	24 423 054	1,22	0,57	0,20
2023	21 701 441	13 476 441	2 760 000	24 616 362	0,88	0,33	0,11

Результати аналізу ліквідності свідчать про поступове погіршення платоспроможності підприємства протягом аналізованого періоду. Так коефіцієнт поточної ліквідності (K1) у 2021 році мав високе значення (2,08), що свідчило про здатність покривати всі поточні зобов'язання обіговими активами. Проте вже у 2023 році значення зменшилось до 0,88, що є нижче нормативного рівня і вказує на недостатність оборотних активів для виконання короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (K2) за аналізований період знизився з 0,89 до 0,33, тобто підприємство поступово втрачає можливість оперативно розраховуватись навіть за рахунок більш ліквідної частини активів (без запасів). Така ситуація свідчить про надмірне зростання запасів або зниження дебіторської заборгованості в умовах падіння ділової активності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (K3) демонструє найкритичнішу динаміку — з 0,16 у 2021 році до 0,11 у 2023 році, що свідчить про гострий дефіцит грошових коштів, необхідних для негайних розрахунків. Значення залишається нижчим за мінімально припустимий рівень (0,2) протягом усього періоду.

Показники ліквідності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» демонструють негативну динаміку, особливо у 2022–2023 роках. Зниження коефіцієнтів є наслідком як зменшення обсягів оборотних активів (через падіння обсягів виробництва), так і зростання короткострокових зобов'язань у складних умовах воєнного стану. Така ситуація ставить перед керівництвом комбінату завдання підвищення фінансової гнучкості через оптимізацію запасів, підвищення оборотності дебіторської заборгованості та залучення додаткових короткострокових резервів ліквідності.

Проведемо аналіз оборотності активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2021–2023 роки на основі доступних показників фінансової звітності. Аналіз дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів підприємства для отримання доходу.

Таблиця 2.10. — Аналіз коефіцієнти оборотності активів ПАТ АМКР за 2021-2022рр.

Показник	2021	2022	2023
K1. Оборотність активів	0,88	0,68	1,01
K2. Оборотність оборотних активів	2,25	1,96	1,96
K3. Період одного обороту, днів	409	529	356

Аналіз показав, що коефіцієнт оборотності активів у 2021 році становив 0,88, що означає неповний обіг активів протягом року. У 2022 році цей показник знизився до 0,68, що є ознакою уповільнення обіговості ресурсів через падіння доходу. У 2023 році коефіцієнт зріс до 1,01, що свідчить про певне покращення ефективності використання активів, ймовірно, за рахунок скорочення загального обсягу активів та адаптації до нових умов роботи.

У 2021 році оборотні активи здійснювали понад 2 повних обіги, проте в наступні роки значення показника знизилось і стабілізувалось на рівні 1,96. Це означає, що підприємство, попри зниження доходів, зберегло контроль за ефективністю використання обігових ресурсів.

У 2022 році середня тривалість одного обороту активів сягнула 529 днів, що є економічно неефективним. Проте у 2023 році цей показник скоротився до 356 днів, тобто активи почали генерувати дохід швидше, ніж у попередньому періоді, що можна розглядати як позитивну динаміку.

Аналіз оборотності активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» демонструє, що ефективність використання активів суттєво коливалася в умовах кризового періоду. Незважаючи на загальне скорочення доходів, у 2023 році спостерігається тенденція до покращення, що свідчить про внутрішню адаптивність підприємства та здатність оптимізувати активи для збереження господарської активності. Проте, тривалий період одного обігу активів і невисокі значення коефіцієнтів у 2022 році свідчать про необхідність подальшого вдосконалення політики управління ресурсами.

Проведемо аналіз фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Фінансова стійкість підприємства — це здатність суб'єкта господарювання підтримувати стійку рівновагу між власними й позиковими ресурсами,

забезпечуючи безперервність господарської діяльності, виконання зобов'язань і збереження платоспроможності в довгостроковій перспективі. Це один із найважливіших індикаторів надійності, інвестиційної привабливості та кредитоспроможності підприємства.

Основні показники фінансової стійкості наведені на рис. 2.10.

Рисунок 2.10. — Показники фінансової стійкості, формули розрахунків та нормативне значення

Для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» — стратегічного промислового підприємства з великою часткою основних засобів і експортною орієнтацією — фінансова стійкість має критичне значення, оскільки:

- забезпечує економічну незалежність і гнучкість у прийнятті рішень;
- визначає можливість залучення довгострокового фінансування (зокрема під інвестиційні проєкти);
- є ключовим аргументом для інвесторів і кредиторів щодо рівня ризику співпраці.

У таблиця згруповані основні показники фінансової стійкості підприємства за три роки.

Таблиця 2.11. —Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ АМКР за 2021-2023 рр.

Показник	2021	2022	2023	Абс. відхилення (2023–2021)	Відносне відхилення (%)
Коефіцієнт автономії (КА)	0,724	0,422	0,341	–0,383	–52,9%
Коеф. фінансової залежності (КФЗ)	0,382	1,372	1,937	+1,555	+407%
Коеф. маневреності власного капіталу (КМ)	0,214	–0,034	–0,582	–0,796	–372%

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» у 2021–2023 роках свідчить про поступову втрату фінансової автономії та посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт автономії знизився з 0,724 до 0,341, що свідчить про зростання ризику фінансової вразливості. У 2023 році менше половини активів забезпечені власними джерелами.

Коефіцієнт фінансової залежності стрімко зріс — у 2023 році він майже вдвічі перевищив нормативне значення, що вказує на домінування позикового капіталу в структурі фінансування.

Коефіцієнт маневреності вийшов за межі нормативу: у 2023 році він став від’ємним (–0,582), тобто всі власні кошти сконцентровані в необоротних активах, а фінансова гнучкість підприємства практично втрачена.

У 2021 році підприємство мало високий рівень фінансової стійкості, однак упродовж 2022–2023 років цей рівень суттєво знизився. Поточна структура капіталу характеризується ризикованим дисбалансом між власними й позиковими ресурсами, що потребує термінової стабілізації фінансової моделі: підвищення капіталізації, реструктуризації зобов’язань та раціонального управління активами.

Переходимо до аналізу рентабельності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» — одного з ключових блоків фінансової оцінки ефективності діяльності. Рентабельність підприємства — це відносний показник, який відображає ефективність використання ресурсів підприємства для отримання прибутку. Вона визначає співвідношення прибутку до окремих елементів фінансових ресурсів: виручки, капіталу, активів. Ключові показники рентабельності та формула їх розрахунків наведено у табл.2.12

Таблиця 2.12. —Порядок розрахунків показників рентабельності

Показник	Формула
Рентабельність продукції (операційна)	Операційний прибуток / Виручка (дохід від реалізації) $\times 100\%$
Рентабельність підприємства (активів)	Чистий прибуток / Середньорічна сума активів $\times 100\%$
Рентабельність власного капіталу (ROE)	Чистий прибуток / Середньорічний власний капітал $\times 100\%$
Рентабельність оборотних активів	Чистий прибуток / Середньорічні оборотні активи $\times 100\%$
Рентабельність необоротних активів	Чистий прибуток / Середньорічні необоротні активи $\times 100\%$

Основним джерелом інформації для аналізу рентабельності є форма 2 «Звіт про сукупні доходи» яка наведена у дод. Б та Г. У таблиці 2.12 наведено аналіз відносних показників ефективності діяльності ПАТ АМКР

Таблиця 2.13. —Аналіз відносних показників ефективності діяльності АМКР за 2021-2023рр. (%)

Показник	2021	2022	2023
Рентабельність продукції	10,9%	-15,3%	-9,6%
Рентабельність активів	8,8%	-13,5%	-14,9%
Рентабельність власного капіталу	12,4%	-21,7%	-38,9%
Рентабельність оборотних активів	22,6%	-38,7%	-28,9%
Рентабельність необоротних активів	14,7%	-26,1%	-30,8%

За даними табл.2.13. у 2021 році підприємство мало позитивний операційний прибуток (10,9%). Однак у 2022–2023 рр. спостерігається від’ємне значення показника (-15,3% і -9,6%), що свідчить про високі операційні витрати, які перевищують доходи від реалізації. Це є симптомом зниження ефективності основної діяльності.

Падіння рентабельності активів з 8,8% (2021) до -14,9% (2023) демонструє, що підприємство втратило здатність ефективно генерувати прибуток на одиницю вкладених активів. Такий показник є критичним для зовнішніх інвесторів і банків.

Особливо тривожним є зниження рентабельності власного капіталу з 12,4% до -38,9%, що означає, що кожна гривня власного капіталу в 2023 році принесла майже 40 копійок збитку.

Значення рентабельності як оборотних, так і необоротних активів стало від’ємним у 2022–2023 роках, що свідчить про неефективне використання як короткострокових, так довгострокових ресурсів підприємства.

Нище на рис.2.11 наведена динаміка рентабельності комбінату за 2021-

2023рр.

Графік підтверджує, що ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» перебуває в періоді системної рентабельнісної кризи, обумовленої як зовнішніми факторами (війна, інфляція, руйнування логістики), так і внутрішніми проблемами (структура витрат, зниження обсягів реалізації).

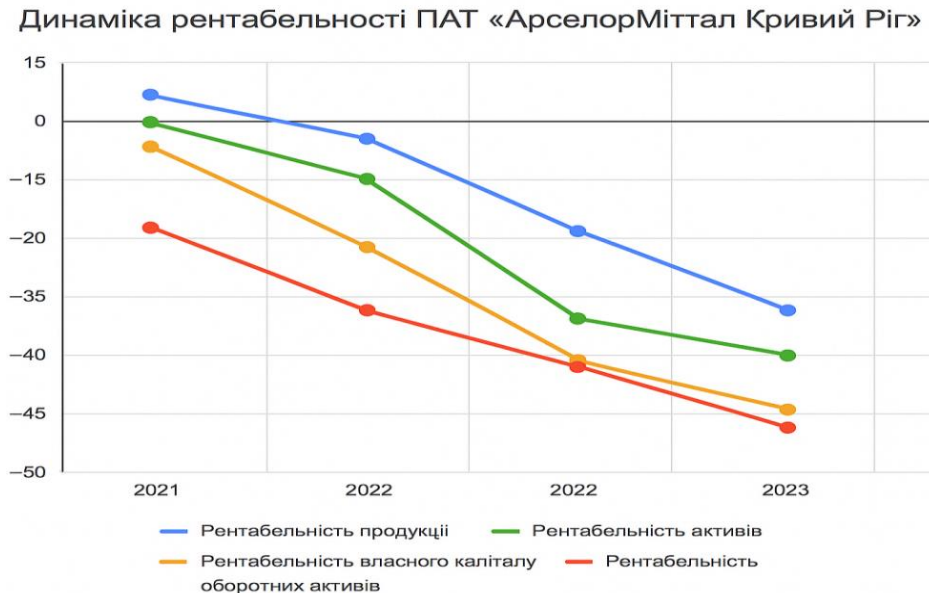

Рисунок 2.11— Динаміка показників рентабельності підприємства за 2021-2023рр.

На рис. 2.12 наведена динаміка показників ефективності використання активів підприємства (необоротних та оборотних).

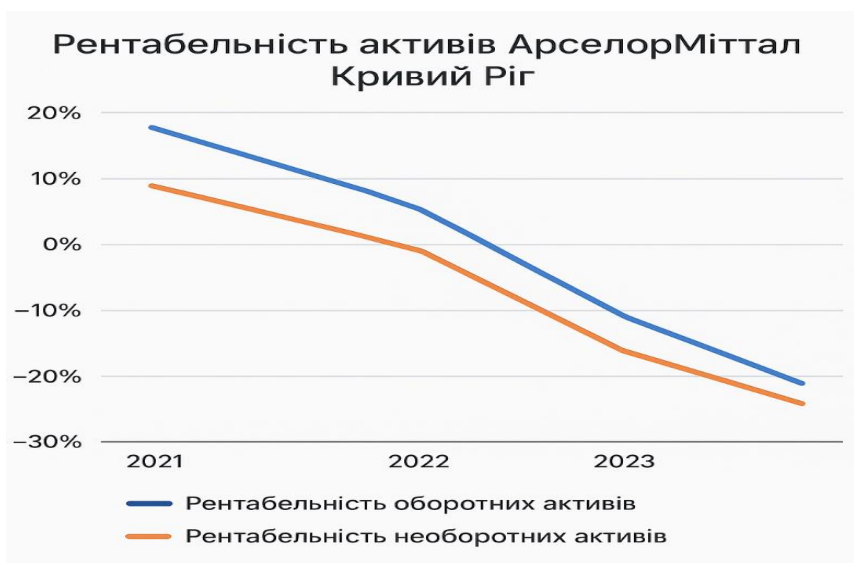

Рисунок 2.12.— Динаміка рентабельності оборотних та необоротних активів (2021–2023)

Графік рентабельності активів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» демонструє стійке падіння прибутковості як оборотних, так і необоротних активів протягом трьох років. Починаючи з позитивних значень у 2021 році, обидва показники перейшли в зону від'ємної рентабельності вже у 2022 році, що відображає загальну кризу ефективності використання ресурсів підприємства.

У 2021 році оборотні активи мали високу рентабельність ($\approx 22,6\%$), що свідчило про ефективне використання обігових коштів. Однак уже в 2022–2023 роках цей показник втратив понад 50% і досяг від'ємних значень ($-28,9\%$), що означає, що короткострокові ресурси не лише не приносять прибутку, а й генерують збитки.

Подібна ситуація спостерігається і з необоротними активами. Їх рентабельність знизилася з $\approx 14,7\%$ у 2021 році до $-30,8\%$ у 2023 році, що вказує на неефективність довгострокових вкладень у капітальні ресурси, зокрема основні засоби, обладнання та інфраструктуру.

Різке падіння рентабельності обох груп активів свідчить про системну кризу ефективності використання ресурсів підприємства, зумовлену як внутрішніми факторами (зростання витрат, зниження обсягів реалізації), так і зовнішніми викликами (війна, інфляція, перебої з логістикою, втрата ринків збуту). Подальше функціонування підприємства потребує глибокої реорганізації виробничо-інвестиційної моделі з метою підвищення віддачі від усіх видів активів.

Протягом 2021–2023 років ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» пережило різке падіння показників рентабельності, що відображає як зниження обсягів продажів, так і зростання витрат, пов'язаних із війною, логістичними бар'єрами та енергетичною кризою. Підприємство тимчасово втратило здатність генерувати прибуток, що загрожує як інвестиційній привабливості, так і довгостроковій стійкості.

Відновлення рентабельності є ключовим завданням, яке потребує реструктуризації витрат, підвищення операційної ефективності та пошуку нових ринків збуту.

2.3. Особливості ведення бухгалтерського обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів на ПАТ АрселорМіталл Кривий Ріг

У сучасних умовах трансформації облікової політики промислових підприємств важливе місце посідає організація обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП). Особливо актуальним є аналіз практики їх обліку на великих виробничих підприємствах, таких як ПАТ «АрселорМіталл Кривий Ріг». Підприємство здійснює багаторівневе виробництво металопродукції з використанням значного обсягу оборотних засобів, у тому числі МШП.

У практиці бух/обліку АМКР облік МШП є важливим аспектом управління матеріальними ресурсами, що зумовлено масштабами виробництва та широким спектром допоміжного обладнання, інструментів, засобів індивідуального захисту.

На ПАТ «АрселорМіталл Кривий Ріг» облік МШП організовано з урахуванням галузевих особливостей та потреб внутрішнього контролю. Згідно з обліковою політикою підприємства, до МШП відносять предмети, вартість яких не перевищує встановленого нормативу (на 2025 рік – 20 тис. грн.) та використовуються протягом одного виробничого циклу або менш ніж рік.

Первісна оцінка МШП здійснюється за історичною (первісною) вартістю, яка включає фактичні витрати на придбання, транспортування, зберігання та доведення активів до стану, придатного для використання. Такий підхід повністю узгоджується з вимогами МСФЗ (IAS) 2 "Запаси" [2].

МШП є активами, які, незважаючи на свою порівняно низьку вартість або короткий строк експлуатації, відіграють критично важливу роль у забезпеченні виробничого процесу. До МШП на ПАТ АМКР відносять: інструменти, спецодяг, господарський інвентар, засоби індивідуального захисту тощо.

Основні джерела надходження МШП на підприємство згруповані у табл.2.14.

Таблиця 2.14. — Джерела надходжень МШП на ПАТ АМКР

№	Джерело надходження	Характеристика
1	Закупівля у постачальників	Найпоширеніший канал. МШП надходять на підставі договорів постачання.
2	Власне виробництво	Виготовлення інструментів або деталей службами підприємства.
3	Безоплатне отримання	Отримання за актами передачі або дарування (наприклад, з іншого підрозділу).
4	Повернення з експлуатації	Предмети, що не втратили придатності та можуть бути повторно використані.
5	Залишки при інвентаризації	Виявлені надлишки, що раніше не були обліковані.
6	Бартерні операції	Надходження в межах обмінних угод.

Надходження МШП на склад оформлюється відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», а також Положення №88. Кожна операція надходження має бути підтверджена первинними обліковими документами, що містять обов’язкові реквізити.

Перелік первинних документів наведено у табл.2.15.

Таблиця 2.15. — Первинні документи при надходженні МШП

№	Назва документа	Коли використовується
1	Прибуткова накладна (типова форма № М-4)	При надходженні від постачальника згідно з договором
2	Акт приймання матеріалів (М-7)	При прийомі МШП без супровідних документів або за відхиленнями
3	Акт внутрішнього виготовлення	При оприбуткуванні МШП, вироблених на підприємстві
4	Акт безоплатної передачі / дарування	При отриманні без компенсації вартості
5	Акт інвентаризації (Інв-1, Інв-3)	У випадках виявлення надлишків або уточнення облікових даних
6	Товарно-транспортна накладна	При надходженні через перевізника

Всі документи повинні містити такі обов’язкові реквізити:

- назву документа;
- дату складання;
- найменування підприємства;
- одиниці виміру;
- кількість, ціну, суму;
- підписи відповідальних осіб (матеріально відповідальних, бухгалтера, комісії тощо).

Інші документи які використовуються в обліку МШП наведені у дод.Е.1

Передача МШП в експлуатацію здійснюється з оприбуткуванням на рахунок 22 «МШП», після чого здійснюється їх списання з балансу за актом внутрішнього переміщення та приймання-передачі.

Таблиця 2.16. —Приклад облікових операцій з МШП на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

№	Зміст операції	Документ	Сума (грн)	Дебет	Кредит
1	Придбано рукавиці робочі	Накладна, Рахунок-фактура	22 630,00	22	63
2	Оприбутковано на склад	Прибуткова накладна	22 630,00	22	-
	Передано у використання (цех)	Акт передачі в експлуатацію	22 630,00	23	22
4	Проведено інвентаризацію	Інвентаризаційний опис	-	-	-
5	Виявлено нестачу та списано	Акт списання	147,00	947	22

Оприбуткування МШП на склад відображається у відомості обліку запасів (за формою М-12), а також у реєстрах бухгалтерського обліку, як правило, через дебет рахунку 22 «МШП»

Передача МШП в експлуатацію здійснюється з оприбуткуванням на рахунок 22 «МШП», після чого здійснюється їх списання з балансу за актом внутрішнього переміщення та приймання-передачі. У бухгалтерській програмі SAP ERP, яка використовується на підприємстві, рух МШП фіксується автоматизовано, із деталізацією за структурними підрозділами. Застосовується модуль SAP MM (Materials Management), що інтегрується із бухгалтерським обліком.

Коротко надаємо характеристику SAP ERP (Systems, Applications and Products in Data Processing – Enterprise Resource Planning) .

SAP ERP — це багатомодульна система автоматизації бізнес-процесів, розроблена німецькою компанією SAP SE, що є лідером на глобальному ринку ERP-рішень. Система охоплює всі ключові функціональні сфери діяльності підприємства: від постачання й виробництва до обліку, контролю та

управлінського аналізу. Вона використовується великими промисловими підприємствами, банками, страховими компаніями, а також державними установами. SAP ERP забезпечує інтеграцію між різними модулями в режимі реального часу, що значно підвищує точність облікової інформації, зменшує дублювання даних і сприяє швидкому прийняттю управлінських рішень. У табл.2.17. наведені основні модулі програми.

Таблиця 2.17. —Основні модулі SAP ERP

Скорочення	Назва модуля	Призначення
FI	Financial Accounting	Фінансовий облік: ведення бухгалтерського та податкового обліку
CO	Controlling	Управлінський облік: облік витрат і контролінг
MM	Materials Management	Управління матеріальними ресурсами: закупівля, облік запасів, склади
SD	Sales and Distribution	Продаж і дистрибуція: реалізація, документообіг
PP	Production Planning	Планування виробництва
PM	Plant Maintenance	Обслуговування обладнання, технічний стан
HR (HCM)	Human Capital Management	Управління персоналом: кадри, зарплата, відпустки
WM	Warehouse Management	Управління складом: розміщення, переміщення, логістика
AM	Asset Management	Облік основних засобів

Розглянемо більш детально модуль MM (Materials Management) який використовується для обліку МШП на ПАТ АМКР.

Модуль MM відповідає за повний цикл управління матеріально-виробничими запасами, включаючи облік малоцінних та швидкозношуваних предметів. Він тісно інтегрується з модулями FI та CO, що дозволяє відображати рух МШП в реальному часі як у матеріальному, так і у фінансовому аспектах.

Модуль SAP MM є центральним елементом обліку матеріальних ресурсів, включаючи малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП). Облік цих предметів побудовано на основі рухів матеріалів (Movement Types), довідників матеріалів, місць зберігання та центру витрат.

У SAP ERP передача МШП з основного складу до підрозділу або на виробничу ділянку виконується за допомогою типу руху 261 — списання матеріалу на виробництво/експлуатацію. Цей рух:

- зменшує залишки на складі (з рахунку матеріалів — 22 або аналітичного складу);
- автоматично списує вартість на центр витрат (Cost Center) або замовлення на обслуговування (Maintenance Order);
- не вимагає додаткового вручення проводки — всі бухгалтерські записи формуються автоматично в модулі FI;
- супроводжується документом Material Document і Accounting Document, які зберігаються в SAP.

Аналітичний облік МШП в модулі SAP MM ведеться за такими параметрами, табл.2.18.

Таблиця 2.18. — Аналітичний облік МШП в програмі SAP

Параметр	Опис
Cost Center (центр витрат)	Підрозділ, на який списується предмет
Work Center / Functional Location	Конкретне обладнання або зона експлуатації
Responsible Person (відповідальна особа)	Працівник або комірник, що отримав МШП
Batch / Serial number	Якщо активовано – дозволяє відстежувати партії МШП
Valuation Class / Material Group	Категорія/група предмета, що впливає на облікові рахунки

Завдяки аналітичному обліку в модулі, бухгалтерія формують звіти: залишки за підрозділами; історію переміщень МШП; обсяг списаних матеріалів на кожен цех або замовлення.

МШП у SAP списуються з балансу одразу після передачі в експлуатацію, тому окремого списання після фізичного зношення не передбачено.

В програмі передбачено два варіанти додаткового контролю, рис.2.13.

МШП обліковуються як інструменти або предмети довготривалого користування

- Облік за спеціальними матеріальними групами та видами рухів, з фіксацією передачі/повернення

МШП списуються вручну за актом після строку служби

- Тип руху 551 (списання), супроводжується актом та бухгалтерською проводкою

Рисунок 2.13.— Списання МШП після використання

В таблиці наведенні основні операції руху МШП в програмі.

Таблиця 2.19. — Типи рухів SAP для обліку МШП (Material Movement Types)

Код руху (MT)	Назва/Опис руху	Призначення	Бухгалтерські рахунки	Пояснення
101	Приймання матеріалу від постачальника	Оприбуткування МШП на склад	Дт 22 / Кт 631	Стандартний рух при надходженні за зовнішніми замовленнями
201	Видача на підрозділ (не виробничий)	Передача МШП на внутрішні потреби (не виробництво)	Дт 92 / Кт 22	Напр. канцтовари, засоби гігієни, офісне обладнання
221	Видача МШП на дослідну роботу або тимчасове використання	Списання на дослідницьку діяльність або тимчасовий проект	Дт 94 / Кт 22	Для НДДКР, навчання або досліджень
261	Видача матеріалів на виробництво	Передача МШП в експлуатацію для виробничих потреб	Дт 23/91 / Кт 22	Найбільш вживаний для МШП: рукавиці, інструмент
301	Переміщення між складами	Перенесення МШП з одного складу на інший	Без впливу на облік	Внутрішня логістика між складами підприємства
311	Переміщення між місцями зберігання в одному складі	Локальні переміщення (наприклад, між комірками)	Без впливу на бухоблік	Не створює проводок у FI
551	Списання через нестачу або псування	Фізичне списання за результатами інвентаризації	Дт 947 / Кт 22	Використовується при виявленні втрат або крадіжки
553	Списання через моральне зношення	Списання МШП через непридатність до подальшого використання	Дт 946 / Кт 22	Для зношених або застарілих предметів
701	Інвентаризація: надлишки	Виявлено надлишок МШП під час інвентаризації	Дт 22 / Кт 719	Підставою є інвентаризаційний опис
702	Інвентаризація: нестача	Списання нестач, виявлених при інвентаризації	Дт 947 / Кт 22	Стандартна коригуюча операція
911	Технічне коригування (ручне введення)	Виправлення облікових розбіжностей вручну	Залежить від налаштувань	Застосовується рідко, потребує додаткового контролю

Аналіз типів рухів у системі SAP MM свідчить про високий рівень деталізації та регламентованості процесів обліку МШП, що дозволяє

забезпечити точний контроль за матеріальними ресурсами у межах підприємства. Кожен тип руху має чітке функціональне призначення, що дозволяє автоматично формувати відповідні бухгалтерські проводки в модулі FI без втручання бухгалтера. Передача МШП в експлуатацію (рух 261) є ключовою операцією, яка дозволяє списати МШП зі складу і відобразити витрати за центрами відповідальності, забезпечуючи аналітичний контроль використання ресурсів. Типи рухів, пов'язані з інвентаризацією (701, 702, 551, 553), дозволяють своєчасно реагувати на виявлені розбіжності, зокрема нестачі чи надлишки, та автоматично коригувати облікові дані відповідно до фактичного стану. SAP передбачає можливість переміщення матеріалів (301, 311) без фінансового впливу, що дозволяє ефективно управляти внутрішньою логістикою без спотворення бухгалтерської інформації. Наявність спеціальних рухів (наприклад, 911) забезпечує гнучкість у коригуванні облікових записів, однак їх застосування потребує особливої уваги з боку фінансового контролю. Таким чином, система рухів у SAP MM забезпечує прозорість і відповідність обліку МШП міжнародним та корпоративним стандартам, при цьому залишаючись сумісною з внутрішніми управлінськими потребами підприємства.

Напрямків використання малоцінних та швидкозношуваних предметів в обліку ПАТ АМКР наведено на рисунку 2.14.

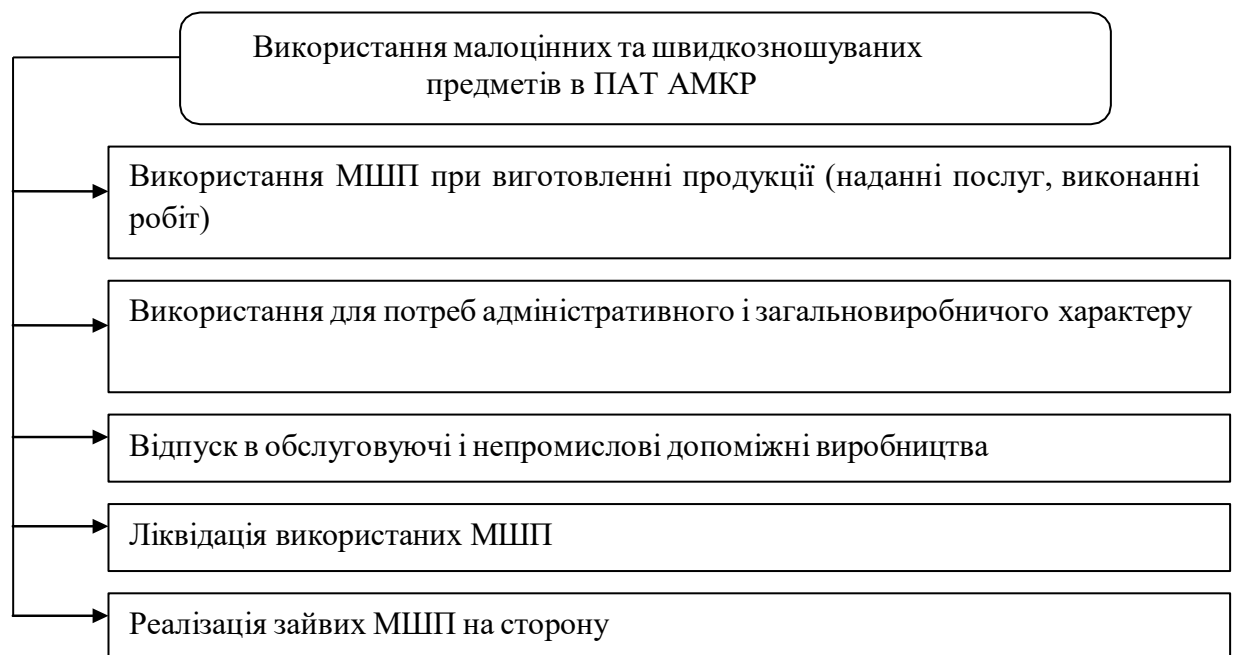

Рисунок 2.14.— Шляхи використання малоцінних та швидкозношуваних предметів на підприємстві.

У межах підприємств з підвищеними вимогами до безпеки праці та технічного обслуговування, окремі категорії МШП підлягають особливому режиму обліку, що обумовлено їхнім функціональним значенням. На ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» до таких категорій належать:

- захисне спорядження (каски, рукавиці, спецвзуття, респіратори тощо);
- ремонтно-монтажний інструмент (ключі, викрутки, паяльники, тестери);
- контрольно-вимірювальні прилади (КВП) (штангенциркулі, термометри, мультиметри, датчики).

У дод.Ж. наведена кореспонденція рахунків до господарських операцій з наявності та руху МШП.

В практичній діяльності обліку МШП на підприємстві є напрямок оподаткування даних активів. Відповідно до положень ПКУ, операції з придбання малоцінних та швидкозношуваних предметів підлягають оподаткуванню податком на додану вартість (ПДВ) на загальних підставах. Зокрема, якщо постачальник є платником ПДВ, у складі вартості МШП зазначається сума податку.

ПАТ АМКР є платником ПДВ, тому має право включити суму сплаченого податку до податкового кредиту за умови дотримання вимог статті 198 ПКУ, а саме:

- наявності правильно оформленої податкової накладної,
- використання придбаних МШП у господарській діяльності, що оподатковується ПДВ.

Списання МШП у процесі експлуатації не утворює окремого об'єкта оподаткування ПДВ. Оскільки відповідно до підпункту 14.1.191 ПКУ, під поставкою товарів розуміється лише передача права власності на товари, а використання МШП у власній діяльності таким не є.

Водночас, у випадку безоплатної передачі МШП третім особам або їх використання для операцій, що не є господарською діяльністю, відповідно до пункту 198.5 ПКУ виникає обов'язок нарахувати податкові зобов'язання за ставкою 20%.

Основні моменти обліку ПДВ щодо МШП на ПАТ АМКР , наведено на рис. 2.15

Операція	Вплив на ПДВ
☐	☐
☐ Придбання МШП	☐ Формування податкового кредиту за умови наявності податкової накладної
☐ Використання МШП у господарській діяльності	☐ Без наслідків для ПДВ
☐ Безоплатна передача МШП	☐ Нарахування податкових зобов'язань

Рисунок 2.15.— Господарські операції пов'язані з оподаткуванням МШП ПДВ

При визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток ПАТ АМКР керуються правилами бухгалтерського обліку, із врахуванням податкових різниць, передбачених розділом III ПКУ.

Витрати на придбання МШП визнаються бухгалтерськими витратами:

- при передачі МШП в експлуатацію;
- або шляхом поступового списання вартості через амортизацію, якщо така політика обрана підприємством.

Для цілей податку на прибуток витрати на МШП зменшують фінансовий результат до оподаткування без необхідності коригування.

Таблиця 2.20. — Основні моменти обліку податку на прибуток щодо МШП

Операція	Вплив на податок на прибуток
Придбання МШП	Не зменшує базу, формує актив
Передача в експлуатацію	Формує витрати, зменшує фінрезультат
Продаж або передача МШП	Впливає на доходи або витрати залежно від операції

Операції з оподаткуванням з малоцінними та швидкозношуваними предметами на ПАТ АМКР регулюються загальними нормами податкового законодавства України.

ПАТ "АМКР" здійснює ведення бух/обліку та складає фінансову звітність відповідно до МСФЗ, що затверджено законодавчими вимогами України для підприємств, які є емітентами цінних паперів та здійснюють діяльність на міжнародних ринках.

Відповідно до принципів МСФЗ МШП визнаються активами, якщо існує ймовірність отримання економічних вигід та об'єкт має достовірну оцінку (згідно з положеннями МСБО 16 "Основні засоби" та МСБО 2 "Запаси"). До моменту передачі в експлуатацію МШП обліковуються у складі запасів. Після передачі у використання МШП списуються на витрати операційної діяльності, що відповідає принципу нарахування та відповідності доходів і витрат.

Фінансова звітність підприємства, підготовлена за МСФЗ, передбачає розкриття інформації про структуру та зміну запасів у примітках до річного звіту. Це забезпечує прозорість даних щодо наявності та руху малоцінних активів.

Особливістю застосування МСФЗ у обліку МШП є також те, що підприємство самостійно встановлює вартісні критерії визнання активів основними засобами або запасами, виходячи з принципу суттєвості та характеру використання об'єкта.

У балансі ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" МШП узагальнено відображаються у складі статті "Запаси". Вартість малоцінних предметів обліковується разом із сировиною, матеріалами та іншими матеріальними ресурсами, які ще не передані у виробничий процес або використання. Конкретне виділення МШП у балансі окремим рядком не здійснюється, проте у примітках до фінансової звітності надається деталізація складу запасів.

Передача МШП у використання визнається витратами операційної діяльності, які відображаються у статті "Витрати на збут", "Адміністративні витрати" або "Виробничі витрати", залежно від функціонального призначення використаних предметів.

Таким чином, вплив МШП на фінансовий результат реалізується через відповідні статті витрат без виділення окремої позиції у звіті про сукупний дохід.

Отже, зробимо висновок до підрозділу. Облік малоцінних та швидкозношуваних предметів у ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" організовано відповідно до міжнародних вимог та принципів бухгалтерського обліку.

Дотримання вимог МСФЗ забезпечує ПАТ "АМКР" високу якість фінансової звітності та її відповідність міжнародним вимогам, що сприяє підтримці довіри з боку інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін. Узагальнення інформації про МШП у фінансовій звітності здійснюється у складі запасів з відповідним розкриттям в примітках. Такий підхід забезпечує прозорість та достовірність відображення операцій з МШП, мінімізуючи ризики спотворення фінансових результатів.

2.4 Проблемні аспекти обліку, оподаткуванню, контролю МШП та можливі шляхи їх вирішення.

Проблематика обліку та контролю МШП вже тривалий час залишається у фокусі наукових досліджень у сфері бухгалтерського обліку. Складність обліку таких об'єктів обумовлюється специфікою їх економічної природи: вони поєднують ознаки запасів та основних засобів, але за вартісними та функціональними характеристиками відрізняються від обох цих категорій.

Значний внесок у розвиток наукової думки щодо обліку та контролю МШП зробили провідні вітчизняні вчені. Огляд їхніх позицій представлений у таблиці 2.21.

Таблиця 2.21. — Систематизація наукових підходів до дослідження проблем обліку, оподаткування та контролю МШП

№	Автор	Основні ідеї дослідження
1	Кужельний М.В.	Підкреслює відсутність чітких критеріїв розмежування МШП та основних засобів, що призводить до різного трактування активів у податковому та бухгалтерському обліку, що, у свою чергу, генерує ризики коригувань фінансової звітності та податкових зобов'язань.
2	Герасименко О.М.	Наголошує на недосконалоості гармонізації НП(С)БО і МСФЗ у питаннях визнання витрат на МШП, вказуючи на потребу уніфікації облікових підходів, зокрема критеріїв визнання активів і моменту їх списання у витрати.
3	Сопко В.В.	Звертає увагу на слабкість системи внутрішнього контролю за обігом МШП на підприємствах, зокрема недосконалість процедур інвентаризації, обліку руху і списання таких об'єктів, що підвищує ризики зловживань та викривлення звітності.
4	Кириленко О.П.	Досліджує питання обліку МШП у податковому аспекті, пропонуючи впровадження гармонізованого підходу до їх обліку в бухгалтерській та податковій системах, що мінімізувало б різниці та оптимізувало податкове навантаження підприємств.

Як підкреслює Кужельний М.В. [14], відсутність чіткої межі між основними засобами та МШП створює ситуації, коли один і той самий об'єкт може бути класифікований по-різному залежно від облікової політики підприємства. Це спричиняє недовіру до фінансової звітності, ускладнює порівняння показників між різними підприємствами та потенційно впливає на формування податкових зобов'язань. На практиці підприємства змушені самостійно встановлювати вартісні межі для класифікації активів, що без належного нормативного закріплення призводить до неоднозначностей в обліковій практиці.

Герасименко О.М. [16] справедливо зазначає, що існуючі національні положення бухгалтерського обліку лише частково відповідають принципам МСФЗ. Наприклад, у контексті визнання витрат на МШП, МСФЗ передбачає оцінку витрат виходячи з принципу корисності об'єкта, тоді як НП(С)БО більше орієнтовані на формальні вартісні критерії. Ця розбіжність призводить до викривлення фінансових показників для підприємств, які звітують одночасно за НП(С)БО і МСФЗ, і підвищує навантаження на облікову службу.

Сопко В.В. [13] ідентифікує серйозну проблему у сфері внутрішнього контролю за обігом МШП. Відсутність чітких процедур інвентаризації, контролю руху та списання малоцінних предметів створює умови для:

- зловживань з боку працівників,
- некоректного формування витрат,
- прихованого використання ресурсів.

Відсутність належного контролю за МШП погіршує достовірність бухгалтерських даних і потенційно шкодить фінансовій стабільності підприємства.

Кириленко О.П. [34] наголошує, що в Україні ще зберігається суттєва різниця між бухгалтерськими та податковими підходами до обліку МШП. У податковому обліку часто переважає фіскальний підхід, що не завжди співпадає з економічною сутністю операцій, визнаною у бухгалтерському обліку. Така різноспрямованість породжує: необхідність ведення подвійного обліку, ризики

виникнення податкових донарахувань, зростання адміністративних витрат підприємств.

Комплексний аналіз наукових підходів дозволяє стверджувати, що проблеми обліку, оподаткування та контролю МШП є багатовимірними і вимагають системного вирішення.

У таблиці 2.22. наведені розглянути проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення

Таблиця 2.22. — Проблемні питання з обліку , оподаткування та контролю МШП та шляхи їх вирішення

№	Виявлена проблема	Запропоновані шляхи вирішення
1	Розмитість критеріїв визнання МШП у бухгалтерському обліку	Розробка і затвердження чітких вартісних і функціональних критеріїв у внутрішній обліковій політиці підприємства; Гармонізація НП(С)БО із принципами МСФЗ щодо визначення активів.
2	Невідповідність правил обліку МШП між НП(С)БО та МСФЗ	Впровадження уніфікованих підходів до визнання витрат у бухгалтерському обліку; Складання фінансової звітності за МСФЗ на підприємствах із значним обігом МШП.
3	Недостатня ефективність внутрішнього контролю за обігом МШП	Впровадження регламентованих процедур інвентаризації; Автоматизація обліку МШП через ERP-системи;- Визначення відповідальних осіб за збереження МШП.
4	Різностямованість бухгалтерського та податкового обліку МШП	Узгодження критеріїв обліку в бухгалтерському та податковому обліку; Ініціювання змін до Податкового кодексу щодо правил обліку МШП.
5	Високі ризики викривлення фінансової звітності через операції з МШП	Запровадження регулярних внутрішніх аудитів обліку МШП; Підвищення кваліфікації облікових працівників через професійне навчання.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме системному вирішенню проблем обліку, оподаткування та контролю МШП. Узгодження облікових підходів між бухгалтерською та податковою системами, гармонізація національних стандартів із МСФЗ, удосконалення системи внутрішнього контролю і впровадження сучасних технологічних рішень дозволить підприємствам мінімізувати ризики, підвищити прозорість звітності та покращити управління активами.

Розглянемо з практичної точки зору проблемні питання обліку МШП на

ПАТ АМКР.

ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" є одним із найбільших підприємств в Україні, яке активно впроваджує МСФЗ у свою діяльність. При цьому облік господарських операцій ведеться з урахуванням НП(С)БО, а також міжнародних вимог, що обумовлює потребу у постійній гармонізації облікової практики. Гармонізація означає узгодження принципів обліку активів, зобов'язань, доходів та витрат між двома обліковими системами. У контексті обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" здійснює наступні заходи:

1. Визнання МШП як запасів до моменту їх передачі в експлуатацію, що відповідає вимогам МСБО (IAS) 2 "Запаси" і НП(С)БО 9 "Запаси".
2. Передача у використання супроводжується списанням вартості МШП на витрати операційної діяльності, що узгоджується з принципом відповідності доходів і витрат згідно з МСБО 1 "Подання фінансової звітності" та НП(С)БО 16 "Витрати".
3. Вартісні критерії встановлюються відповідно до політики компанії, погодженої із внутрішніми нормативами, і враховують національні податкові обмеження (наприклад, 20 000 грн відповідно до ПКУ).

Таким чином, ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" забезпечує логічну сумісність методів обліку МШП між національними та міжнародними стандартами.

Інтеграція міжнародних стандартів на ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" стала можливою завдяки впровадженню комплексної автоматизованої облікової системи SAP ERP. Система SAP забезпечує подвійний облік господарських операцій. Таким чином підприємство одночасне ведення обліку відповідно до вимог НП(С)БО для податкової звітності та МСФЗ для консолідованої фінансової звітності групи ArcelorMittal. На рівні первинного документа в SAP налаштовуються правила розподілу активів на основні засоби, МШП або запаси залежно від вартості, строку служби та призначення. За допомогою модуля SAP MM облік МШП до передачі в експлуатацію здійснюється через спеціальні облікові категорії, що дозволяє чітко відстежувати рух предметів та їх залишки на складах. У модулі SAP FI «Фінансовий облік і звітність» при списанні МШП на витрати система автоматично формує відповідні бухгалтерські проводки у

двох паралельних обліках — для національної та міжнародної фінансової звітності. Контроль використання МШП забезпечує модуль SAP Asset Accounting та внутрішній контроль. За допомогою модуля підприємство контролює облік руху МШП після передачі в експлуатацію, якій здійснюється через підсистеми управління матеріальними активами.

Таким чином досвід ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" дозволяє виокремити такі ключові особливості процесу гармонізації обліку, табл.2.23.

Таблиця 2.23. — Особливості гармонізації обліку МШП на прикладі ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг"

Особливість	Опис
Інтеграція облікової політики	Облікова політика сформульована так, щоб одночасно відповідати НП(С)БО та МСФЗ, що мінімізує потребу в коригуваннях під час складання звітності.
Використання автоматизованих засобів обліку	Програмне забезпечення SAP дозволяє паралельно вести облік за двома стандартами без додаткової ручної обробки даних.
Чітка документація процесів	Усі операції з МШП документуються згідно з затвердженими процедурами, що полегшує аудит і забезпечує прозорість облікової інформації.

ПАТ "АМКР" успішно гармонізує вимоги НП(С)БО та МСФЗ у частині обліку МШП завдяки інтеграції принципів міжнародної облікової практики в облікову політику підприємства, а також завдяки використанню можливостей автоматизації процесів через систему SAP. Такий підхід дозволяє забезпечити високу якість фінансової звітності, скоротити облікові ризики та знизити витрати на формування консолідованої звітності.

Для практичного вирішення проблеми гармонізації обліку МШП на ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" було розроблено та впроваджено комплексну систему внутрішнього регулювання, яка включає:

1. Положення про класифікацію та облік МШП (додаток К)
2. Інструкцію для бухгалтера щодо ведення обліку МШП у SAP ERP (додаток Л)

Використання даних документів забезпечує єдність облікової політики, автоматизацію процесів обліку і контроль відповідності обліку міжнародним стандартам фінансової звітності.

Мета положення «Положення про класифікацію та облік МШП» встановити єдині критерії визнання об'єктів як МШП, забезпечити відповідність

обліку НП(С)БО 9 "Запаси", НП(С)БО 7 "Основні засоби" та МСБО 2 "Запаси", а також гарантувати правильність відображення операцій у фінансовій звітності. Ключові моменти Положення наведені у табл.2.24.

Таблиця 2.24. — Положення про класифікацію та облік МШП для ПАТ АМКР

№	Елемент положення	Зміст
1	Мета документа	Встановлення єдиних критеріїв класифікації та обліку МШП відповідно до НП(С)БО та МСФЗ.
2	Критерії визнання МШП	Первісна вартість об'єкта — менше 20 000 грн; строк корисного використання — не більше одного року або операційного циклу.
3	Облік до передачі в експлуатацію	МШП обліковуються у складі запасів на відповідних рахунках бухгалтерського обліку.
4	Передача в експлуатацію	МШП списуються на витрати в момент фактичної передачі у використання, за підтвердженням акта передачі.
5	Документальне оформлення	Оформлюються акти передачі в експлуатацію, акти списання у разі зносу або втрати корисних властивостей.
6	Матеріальна відповідальність	Матеріально-відповідальні особи несуть відповідальність за збереження та облік переданих їм МШП.

Таким чином, Положення уніфікує правила бухгалтерського обліку МШП відповідно до вимог національних та міжнародних стандартів.

Розроблена «Інструкція для бухгалтера щодо ведення обліку МШП у SAP ERP» (дод.Л) забезпечить правильність технічного обліку операцій з МШП у системі SAP ERP відповідно до затвердженої облікової політики ПАТ АМКР.

Таблиця 2.25. — Інструкція для бухгалтера щодо ведення обліку МШП у SAP ERP

№	Етап обліку	Зміст операції у SAP ERP
1	Створення об'єкта МШП	Внесення даних у SAP: вартість, строк корисного використання, облікова категорія ("МШП").
2	Облік МШП у складі запасів	Фіксація придбання МШП через модуль SAP MM до передачі в експлуатацію.
3	Передача у використання	Формування документа передачі через транзакцію SAP; автоматичне списання вартості на центри витрат.
4	Списання МШП	Оформлення документа списання після повного зносу або непридатності через SAP з автоматичним обліком у системі.
5	Інвентаризація МШП	Використання модулів SAP для інвентаризації об'єктів МШП з реєстрацією результатів в облікових даних.
6	Контроль та звітність	Генерація звітів щодо руху та залишків МШП для цілей внутрішнього контролю і зовнішньої звітності.

Практичне впровадження внутрішніх регламентів щодо класифікації, обліку та автоматизованого обліку МШП у SAP ERP дозволяє підприємству не лише уникнути помилок у визнанні активів, але й суттєво спростити процес складання достовірної фінансової звітності. Враховуючи міжнародні зобов'язання компанії у складанні консолідованої звітності для групи ArcelorMittal, розроблена система внутрішнього регулювання є дієвим інструментом подолання проблеми гармонізації обліку.

Висновок до розділу

У межах другого розділу роботи було проведено комплексний аналіз методичних основ обліку та оподаткування МШП на прикладі ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг". Встановлено, що підприємство демонструє високий рівень організації облікової системи, зокрема за рахунок гармонізації вимог національних стандартів бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Особливу увагу приділено впровадженню автоматизованої системи SAP ERP, що дозволяє паралельно вести облік МШП відповідно до різних стандартів, знижуючи ризики помилок та підвищуючи достовірність фінансової інформації. Аналіз внутрішніх документів підприємства, зокрема Положення про класифікацію та облік МШП та Інструкції з обліку МШП у SAP, свідчить про системний підхід до управління малоцінними активами. Таким чином, удосконалення внутрішніх облікових процедур та впровадження автоматизованих рішень є важливим інструментом гармонізації облікової системи підприємства відповідно до міжнародних стандартів і національних вимог.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання поставлених завдань дослідження було досягнуто мети роботи — комплексного вивчення теоретичних і практичних аспектів обліку, оподаткування та контролю операцій з малоцінними та швидкозношуваними предметами, а також розробки практичних рекомендацій щодо їх удосконалення на підприємстві.

У ході дослідження:

1. Проведено узагальнення теоретичних підходів до трактування поняття МШП. Встановлено, що в науковій літературі існують різні підходи до визначення МШП — за строком служби, вартісними ознаками та функціональним призначенням. Обґрунтовано власне авторське визначення МШП як активів, що мають короткий строк використання, зберігають речову форму та багаторазово використовуються в господарській діяльності.

2. Досліджено нормативно-правову базу обліку та оподаткування МШП в Україні. Встановлено, що чинна система має фрагментарний характер, відзначається відсутністю єдиного підходу до визначення МШП у податковому законодавстві, що створює ризики неправильного відображення операцій у бухгалтерському та податковому обліку.

3. Проведено аналіз облікової політики ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг" у частині організації обліку МШП. Підприємство використовує інтегровану систему SAP ERP, яка забезпечує ведення обліку відповідно до НП(С)БО та МСФЗ. Особлива увага приділяється документальному оформленню операцій, автоматизації облікових процедур та підвищенню рівня внутрішнього контролю.

4. Виявлено проблемні аспекти обліку та оподаткування МШП: різночитання при класифікації активів, ризики невірного визнання витрат і податкового кредиту з ПДВ, складності у синхронізації бухгалтерського та податкового обліку.

5. Розроблено практичні пропозиції щодо удосконалення обліку МШП на підприємстві, зокрема - уніфікація вартісних і строкових критеріїв визнання

активів; вдосконалення внутрішньої облікової політики; впровадження автоматизованих процедур обліку за допомогою SAP ERP; підвищення контролю за рухом і використанням МШП; періодичне оновлення інструктивних матеріалів для бухгалтерської служби.

Отже, удосконалення обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів є актуальним завданням для підприємств, що прагнуть забезпечити високу якість фінансової звітності, оптимізувати витрати та мінімізувати податкові ризики.

Проведене дослідження довело, що ефективний облік МШП можливий за умови гармонізації внутрішніх процедур із міжнародними стандартами. В сучасних умовах господарювання автоматизація облікових процесів є необхідною умовою підвищення достовірності облікової інформації. Для підприємств чітке документальне оформлення операцій із МШП сприяє підвищенню рівня внутрішнього контролю і зниженню ризиків зловживань.

Розроблені в межах дослідження рекомендації та пропозиції мають прикладний характер і можуть бути використані як на ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг", так і на інших підприємствах, що прагнуть до оптимізації обліку малоцінних активів.

Таким чином, досягнення мети дослідження підтверджує важливість системного підходу до обліку МШП як невід'ємного елементу ефективного управління матеріальними ресурсами підприємства в сучасних умовах економічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоусько В.С., Беленкова М.І. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посібник / За ред. В. С. Білоуська. 2-ге вид. К.: Мета, 2002. 240 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік Житомир: ПП «Рута», 2009. 912 с.
3. Бірюк О. Г. Формування облікової політики щодо малоцінних та швидкозношуваних предметів / О. Г. Бірюк // Фінанси, облік і аудит. Київ: КНЕУ, 2008. Вип. № 12. С. 197-203.
4. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навч. практ. посібник / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна, В.І. Кисла – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.
5. Бухгалтерський облік: підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь [та ін.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 460 с.
6. Беляєва Л.А. Вплив на здійснення контрольних функцій сучасного стану обліку малоцінних активів. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2012. Вип. 6. С. 289-292.
7. Внутрішньогосподарський контроль : Л. В. Гуцален М. М. Коцупарий, У. О. Марчук. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 496 с.
8. Войтенко Т. Податкова малоцінка: амортизація, утримання, ремонт і поліпшення. Податки та бухгалтерський облік. 2014. № 84 (1790). С. 15-20.
9. Войтенко Т. Податкова малоцінна: критерії визнання. Податки та бухгалтерський облік. 2014. № 80 (1786). С. 20-27.
10. Задорожний З. Проблемні питання якості інформації бухгалтерського і управлінського обліку малоцінних активів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2018. Вип. 1. С. 115-124.
11. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99, № 996-14-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

12. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ Міністерства фінансів України 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
13. Кесарчук Г.С., Машика М.В. Облік МШП: актуальні проблеми та шляхи вдосконалення. Науковий вісник Ужгородського університету. 2014. Вип. 1 (42). С. 223-227.
14. Китайчук Т. Г. Актуальні питання обліку малоцінних активів. Економіка та держава. 2021. № 7. С. 16-20.
15. Краєвська Д.В. Обліково-аналітичне забезпечення управління запасами та МШП. Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти і технологій в ХХІ столітті: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 27 січня 2023 р.): у 3 ч. Ізмаїл: ЦФЕНД, 2023. Ч. 2. С. 12-14.
16. Куцик П., Шумило Р. Визначення економічної сутності швидкозношуваних та малоцінних необоротних предметів як передумова раціональної організації їх обліку та контролю. Економічний аналіз. 2010. Вип. 666. С. 99-102.
17. Куцик П., Шумило Р. Облік малоцінних необоротних та швидкозношуваних активів: методичний аспект. Бухгалтерський облік і аудит. 2012. № 1. С. 18-21.
18. Лисюк О. Організація обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів в системі управління активами підприємства. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвит. 2016. С. 31-32.
19. Ляшенко А. Малоцінні необоротні матеріальні активи: нюанси обліку. Uteka: 3 жовтня 2019 року. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/budget-13-byudzheth-buxgalterskij-uchet-otchetnost-i-kaznachejskoe-obsluzhivanie-52-malocennnye-neoborotnye-materialnye-aktivy-nyuansy-ucheta>

- 20.Малярчук І.І. Холод З.М. Основні аспекти фінансового та податкового обліку малоцінних необоротних матеріальних активів. Наукові записки. 2019. № 1 (50). С. 13-19.
- 21.Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів: наказ Міністерства Фінансів України від 10.01.2007 р. № 2 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>
- 22.Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, наказ Мінпромполітики від 09.07.2007 р. № 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0373581-07#Text>
- 23.Михальська О.Л., Шестопапов Д.В. Основні аспекти, особливості та напрямки вдосконалення обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів. Економіка, Фінанси, Право. 2017. № 4/1. С. 36-40.
- 24.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text
- 25.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
- 26.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
- 27.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
- 28.Огійчук М.Ф., Плаксієнко В.Я., Беленкова М.І. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: Підручник / за ред. проф. М.Ф. Огійчука. Київ: Алерта, 2016. 1040 с.

- 29.Ольховик О. Малоцінка буває різна, або МШП і МНМА. I factor: липень 2018 року. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2018/july/issue61/article-38256.html>
- 30.Пилявець В.М., Балазюк О.Ю., Сисоєва І.М. Актуальні питання нормативно-правового регулювання обліку та оподаткування МШП на вітчизняних підприємствах. Інтелект XXI. 2019. № 1. С. 56-61.
- 31.План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/onemanuals/>
- 32.Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. №2756-УІ // [із змінами та доповненнями] URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- 33.Положення № 879 «Про інвентаризацію активів та зобов'язань затверджено наказ міністерства фінансів України», затверджене Наказом Міністерства фінансів України 02.09.2014: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
- 34.Пономаренко О.Г. Малоцінні активи: наукова дискусія та практика обліку. Агросвіт. 2019. № 5. 11-17
- 35.Павлова Г.Є., Чернецька О.В. Фінансовий облік активів товариства: навчальний посібник. Донецьк: Юго-Восток. 2012. 393 с
- 36.Роєва О. Проблемні питання визнання, обліку та оподаткування малоцінних та швидкозношуваних предметів. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2016. № 5. С. 132-143.
- 37.Скоробогатова Н.Є. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 248 с
- 38.Сокольська Р.Б., Зелікман В.Д., Захарова Є.Ю. Удосконалення обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів в умовах промислового підприємств URL: <http://stp.diit.edu.ua/article/viewFile/6861/5888>
- 39.Терещенко В.С., Москаленко А.І. Сутнісний аналіз швидкозношуваних предметів як основа удосконалення методики їх бухгалтерського обліку. URL: http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Economics/76360.doc.htm

40. Типові форми первинних облікових документів з обліку малоцінних і швидкозношуваних предметів, затверджені наказом Мінстату від 22.05.1996 р. № 145. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.1755.0>
41. Чебанова Н.В., Підпригора І.В., Чебанова О.П. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. Харків: УкрДУЗТ, 2017. 221 с.
42. Шваб В.М. Проблеми обліку малоцінних необоротних матеріальних активів і малоцінних та швидкозношуваних предметів. Вісник ЖНАЕУ. 2010. № 1. С. 310-315.
43. Шендригоренко М.Т. Актуальні питання обліку та аудиту малоцінних оборотних і необоротних матеріальних активів. Бізнес-навігатор. 2018. Випуск 4 (47). С.185-188.
44. Штех А.А., Харченко Н.В. Шляхи удосконалення бухгалтерського обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 2. С. 64-68.
45. Шумило Р.Р. Організація внутрішньогосподарського контролю малоцінних необоротних та швидкозношуваних активів. Міжнародний збірник наукових праць. 2016. Випуск 3(21). 403-408.
46. Шара Є.Ю. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2016. 428 с.
47. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. Київ: Знання, 2015. 572 с.
48. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» URL: <https://ukraine.arcelormittal.com/>
49. SAP URL: <https://www.sap.com/ukraine/index.html>
50. Що таке SAP: все, що потрібно знати URL: <https://www.oneservice-consulting.com/blog/sap-5/shcho-take-sap-10>